

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 19100/B/2014/3781201949

**PLNENIE DRUHÉHO MILÉNIOVÉHO CIEĽA VO VYBRANÝCH
ŠTÁTOCH SVETA**

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH EKONOMICKÝCH VZŤAHOV

PLNENIE DRUHÉHO MILÉNIOVÉHO CIEĽA VO
VYBRANÝCH ŠTÁTOCH SVETA

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: 6221 7 00 Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko: 19100 Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie
Vedúci záverečnej práce: Ing. Laura Meríčková, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som celú bakalársku prácu vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Bratislava, 30. jún 2014

.....

vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcel poďakovať vedúcej bakalárskej práce Ing. Laure Meričkovej, PhD. za odborné vedenie, konzultácie, podnetné pripomienky a cenné rady, ktoré mi poskytla pri vypracovaní tejto práce. Ďakujem za čas a úsilie, ktoré práci venoval

ABSTRAKT

ŠMILŇÁK, Patrik: *Plnenie druhého miléniového cieľa vo vybraných štátoch sveta*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Laura Meríčková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, 59 strán.

Cieľom záverečnej práce je zhodnotiť plnenie druhého miléniového cieľa OSN vo vybraných štátoch sveta, a na základe zistených údajov vysloviť predpoklad o jeho splnení. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje štyri grafy a sedem tabuliek. Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu miléniových rozvojových cieľov, charakteristike druhého z nich, ktorým je zabezpečiť univerzálne základné vzdelanie, a definícii indikátorov využívaných pre jeho monitorovanie. V ďalšej časti prvej kapitoly sa charakterizuje význam vzdelania pre krajinu a pre jednotlivca. Druhá kapitola uvádza cieľ a metódy skúmania využité pri písaní práce. Záverečná kapitola sa zaoberá samotným plnením druhého miléniového cieľa v Indii a Pakistane, kde prostredníctvom vybraných ukazovateľov hodnotíme jeho priebeh. Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza dosahovania univerzálneho základného a vyslovenie predpokladu o splnení, prípadne nesplnení cieľa v oboch krajinách.

Kľúčové slová:

miléniové rozvojové ciele, vzdelanie, základná škola, indikátor, India, Pakistan

ABSTRACT

ŠMILŇÁK, Patrik: *Achieving the second millennium development goal in the selected states of the world.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy.– Consultant: Ing. Laura Meríčková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, 59 pages.

The main aim of the thesis is to review the fulfillment of the second millennium development goal of the United Nations in the selected states of the world and to make an assumption about its achievement based on the findings. The work is divided into 3 chapters and consists of 4 graphs and 7 tables. The first chapter presents the formulation of the millennium development goals, the characteristics of the second goal, which is to achieve universal primary education, and the definition of the indicators used for its monitoring. The next part of the first chapter emphasizes the significance of education for the country as for individuals. The second chapter features the aims and the applied methods of research. The final chapter deals with the actual fulfillment of the second millennium goal in Pakistan and India, where we review the process based on the selected indicators. The result of solving this issue is the analysis of the performance in achieving the universal primary education and the assumption about the possibility of reaching the goal in both countries.

Key words:

millennium development goals, education, primary school, indicator, India, Pakistan

Obsah

Zoznam tabuliek a grafov	7
Úvod	8
1 UNIVERZÁLNE ZÁKLADNÉ VZDELANIE AKO DRUHÝ	
MILÉNIOVÝ CIEĽ A JEHO VÝZNAM	10
1.1 Miléniový samit	10
1.2 Miléniové rozvojové ciele.....	11
1.2.1 Prehľad miléniových rozvojových cieľov OSN.....	12
1.3 Druhý miléniový cieľ a jeho indikátory.....	14
1.3.1 Čistá miera zápisu na základné školy.....	15
1.3.2 Podiel žiakov, ktorí začnú 1. ročník a dosiahnu posledný ročník základnej školy	16
1.3.3 Miera gramotnosti obyvateľstva vo veku 15 - 24 rokov	17
1.4 Význam vzdelania pre krajinu	18
2 CIEĽ A METODIKA PRÁCE.....	23
3 PLNENIE DRUHÉHO MILÉNIOVÉHO CIEĽA.....	25
3.1 Pakistan	26
3.1.1 Základná charakteristika štátu Pakistan	26
3.1.2 Školstvo a vzdelávanie v Pakistane.....	27
3.1.3 Plnenie druhého miléniového cieľa v Pakistane.....	29
3.2 India	34
3.2.1 Základná charakteristika štátu India.....	34
3.2.2 Školstvo a vzdelávanie v Indii	35
3.2.3 Iniciatívy indickej vlády v otázke vzdelávania	38
3.2.4 Plnenie druhého miléniového cieľa v Indii	44
Záver	50
Zoznam použitej literatúry	52

Zoznam tabuliek a grafov

TABULKY:

Tabuľka č. 1: Indikátory druhého miléniového rozvojového cieľa OSN	str. 14
Tabuľka č.2: Čistá miera zápisu na základné školy v Pakistane a jeho provinciách	str. 29
Tabuľka č.3 :Podiel žiakov v Pakistane a jeho provinciách, ktorí začnú prvý a dosiahnu posledný ročník základnej školy	str. 32
Tabuľka č.4: Miera gramotnosti v Pakistane a jeho provinciách	str. 33
Tabuľka č. 5 :Stav základného školstva v Indii v školskom roku 2013/2014	str.35
Tabuľka č. 6 : Čistá miera zápisu na základné školy v Indii	str. 45
Tabuľka č. 7 : Podiel žiakov v Indii, ktorí začnú prvý a dosiahnu posledný ročník základnej školy	str. 47

GRAFY:

Graf č.1 Priemerná dĺžka ukončeného vzdelania dospelých populácie podľa regiónu, 2000	str.19
Graf č.2: Čistá miera zápisu na základné školy v Pakistane	str.31
Graf č. 3: Miera gramotnosti registrovaných kmeňov (STs) a všetkých sociálnych skupín	str.40
Graf č. 4: Pomer počtu žiakov piateho k žiakom prvého ročníka na základných školách v Indii	str.47

Úvod

Blížiaci sa rok 2015 je rokom, dokedy sa medzinárodné spoločenstvo v rámci miléniovej rozvojovej agendy OSN zaviazalo dosiahnuť pokrok vymedzený miléniovými rozvojovými cieľmi. Týchto osem cieľov pokrýva najdôležitejšie problémové oblasti brániace krajinám v rozvoji. V predkladanej bakalárskej práci sa zameriame na druhý miléniový cieľ, ktorým je zabezpečiť univerzálne základné vzdelanie pre všetkých. Vzdelanie je účinným nástrojom boja proti chudobe, je kľúčové pre ekonomický rozvoj krajiny a má zásadný význam pre plnenie ostatných miléniových cieľov.

Hlavným cieľom tejto práce bude zhodnotiť plnenie druhého miléniového cieľa OSN vo vybraných štátoch sveta, a na základe zistených údajov vysloviť predpoklad o jeho splnení. Vývoj v oblasti vzdelania budeme sledovať v dvoch vybraných rozvojových krajinách, konkrétne v Pakistane a v Indii, ktoré spája spoločná história.

Pri písaní práce sme využívali domácu, ale najmä zahraničnú knižnú literatúru. Pre nedostatok knižných zdrojov, vzhľadom na aktuálnosť témy, sme však spolupracovali najmä s elektronickými internetovými zdrojmi. Čerpali sme zo štatistických údajov na národnej aj medzinárodnej úrovni, tatiež zo správ a publikácií, ktoré vydali medzinárodné organizácie, najmä OSN a jeho špecializované agentúry.

Predkladaná práca pozostáva z troch kapitol. V prvej kapitole sa budeme venovať okolnostiam prijatia Miléniovej deklarácie, zdefiniujeme a presne vymedzíme miléniové rozvojové ciele spolu s ich špecifickými zámermi. Priblížime druhý miléniový cieľ a charakterizujeme indikátory využívané pri jeho kvantifikácii a metódy ich výpočtu. Taktiež budeme v tejto kapitole analyzovať význam vzdelania pre jednotlivca a pre krajinu a jeho prepojenie a vzťah k niektorým ostatným problémovým oblastiam v rozvoji.

V druhej kapitole si vytýčime cieľ bakalárskej práce, parciálne ciele jednotlivých kapitol a uvedieme metódy skúmania, akými sme pri písaní tejto práce postupovali.

V tretej kapitole prejdeme k samotnému plneniu druhého miléniového cieľa, ktoré budeme hodnotiť na príklade Pakistanu a Indie. Analogicky pre obidve krajiny v prvom rade uvedieme ich všeobecnú základnú charakteristiku. Následne sa sústredíme na sektor školstva a školské systémy v oboch štátoch a ich podrobnú analýzu. V prípade Indie z veľkého množstva vládnych vzdelávacích programov a schém sa zameriame na tie najvýznamnejšie niektoré. Použitím troch indikátorov príslušným k druhému miléniovému

cieľu a dostupných štatistických údajov zhodnotíme vývoj a smerovanie krajín v snahe dosiahnuť univerzálne základné vzdelanie. Na báze skúmaných údajov vyslovíme predpoklad splnenia, prípadne nesplnenia cieľa pre obe krajiny.

1 UNIVERZÁLNE ZÁKLADNÉ VZDELANIE AKO DRUHÝ MILÉNIOVÝ CIEĽ A JEHO VÝZNAM

1.1 Miléniový samit

"My budeme mať dostatok času na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov - celosvetovo a vo väčšine, alebo všetkých, či jednotlivých krajinách - ale iba ak prelomíme túto povinnosť ako obyčajnú. Nemôžeme vyhrať cez jednu noc. Úspech si vyžaduje neustálu aktivitu počas celej dekády odteraz až dokonca. Vyškolenie učiteľov, sestier a inžinierov si vyžaduje čas, aby mohli budovať cesty, školy a nemocnice, aby rástli malé a veľké firmy, ktoré môžu vytvoriť pracovné miesta a poskytnúť potrebný príjem. Musíme teda začať hneď. A musíme viac, než zdvojnásobiť globálnu rozvojovú pomoc počas najbližších niekoľkých rokov. Nič menej nám nepomôže naplniť tieto ciele."

Kofi Annan, generálny tajomník OSN (1996-2007)

Na prelome tisícročí, v septembri v roku 2000 sa v New Yorku, v sídle Organizácie Spojených Národov (OSN), uskutočnil historicky najväčší samit svetových lídrov, kde sa stretli reprezentanti 189 členských štátov OSN, aby diskutovali o úlohe tejto organizácie a budúcnosti svetového spoločenstva v 21. storočí. Miléniový samit¹ vedený vtedajším generálnym tajomníkom OSN Kofi Annanom trval tri dni, od 6. do 9. septembra, a počas týchto troch dní stretnutia sa lídri zúčastnených štátov dohodli na ratifikácii Miléniovej deklarácie (*the United Nations Millenium Declaration*), vychádzajúcej zo správy *We the peoples: the Role of the United Nations in the 21st century*^{2,3}. Túto správu prezentoval Annan už v apríli a po niekoľkých modifikáciách a úpravách do podoby, na ktorej by sa všetky prítomné delegácie zhodli, bola 8. septembra 2000 Miléniová deklarácia jednohlasne prijatá. Takto boli členské štáty ich predstaviteľmi zaviazané ku globálnemu partnerstvu a vzájomnej spolupráci v každej problémovej oblasti, a najmä k poskytnutiu pomoci potrebnej v najmenej rozvinutých krajinách. Chudoba, hlad, negramotnosť a vo všeobecnosti nepriaznivé životné podmienky, ktoré sú žiaľ ešte dodnes pre mnohé krajiny charakteristické, prominovali v období neustále sa prehlbujúcej globalizácie

¹ z angl.: the Millenium Summit

² z angl. : My, ľudia: Úloha Organizácie Spojených Národov v 21. storočí

³ Annan, K.: *We the peoples: the Role of the United Nations in the 21st century*. [cit. 2013-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unmillenniumproject.org/documents/wethepeople.pdf>>

a multidimenzionálneho rozvoja ako alarmujúci faktor a príchod nového tisícročia tak predstavoval symbolickú príležitosť pre zmenu.

Tento historický úspech, za ktorý sa podpis deklarácie považuje, zaktovuje konkrétne hodnoty, zásady a ciele OSN, jej postupov a programov pre 21. storočie. Vo svojich jednotlivých častiach postupne Miléniová deklarácia odkazuje najmä na globálne otázky mieru, bezpečnosti a odzbrojovania (časť II), rozvoj a elimináciu chudoby (časť III), ochranu životného prostredia (časť IV), ľudské práva, demokraciu a zodpovednú správu vecí verejných (časť V), ochranu zraniteľných (časť VI), špecifické potreby Afriky (časť VII), a posilnenie a zocelenie OSN (časť VIII). Podpisom tohto dokumentu svetoví lídri znovu potvrdili svoju „vieru v organizáciu a jej Chartu, ktoré sú považované za základné stavebné kamene pokojného, prosperujúceho a spravodlivého sveta“⁴

1.2 Miléniové rozvojové ciele

Konkrétne v tretej časti Miléniovej deklarácie sa hlavní predstavitelia zúčastnených štátov zaviazali „uzákoniť právo na rozvoj pre každého a oslobodiť ľudskú rasu od nedostatku“⁵. V odsekoch 19 a 20 tohto dokumentu je vymedzený zoznam cieľov, ktorých dosiahnutie bolo vyhlásené za zásadné v rámci medzinárodnej rozvojovej agendy pre najbližších pätnásť rokov. Tieto ciele boli identifikované ako Miléniové rozvojové ciele (Millenium Development Goals - MDGs).

Miléniové rozvojové ciele predstavujú akési partnerstvo medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami, ktorého účelom je vytvoriť také prostredie, ktoré bude prispievať rozvoju a pomáhať pri odstraňovaní chudoby na národnej a rovnako aj na globálnej úrovni.⁶

Za účelom sledovania pokroku v záväzkoch, ku ktorým sa v Miléniovej deklarácii v roku 2000 zaviazali delegácie 189 štátov, medzinárodní odborníci v oblasti štatistiky určili relevantné indikátory⁷, ktoré majú slúžiť na kvalitatívne posúdenie vývoja v rokoch 2000 až 2015 v snahe naplniť jednotlivé ciele a zámery v jednotlivých krajinách. Zároveň

⁴Slomanson, W.: *Fundamental Perspectives on International Law*. 2011. s.138

⁵United Nations : *Resolution adopted by the General Assembly - 55/2 United Nations Millenium Declaration*. [cit. 2013-11-11]. Dostupné na internete: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/GA/Resolutions/55_2/a_res55_2e.pdf>

⁶ibid.

⁷United Nations: *General Assembly: Road map towards the implementation of the United Nations Millennium Declaration*. [cit. 2013-11-12]. Dostupné na internete: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/SGReports/56_326/a_56_326e.pdf>

tieto ukazovatele umožňujú porovnávať hodnoty medzi krajinami a posudzovať účinnosť konkrétnych iniciatív a metód vybraných k splneniu miléniových cieľov.

1.2.1 Prehľad miléniových rozvojových cieľov OSN

Cieľ 1: Odstrániť extrémnu chudobu a hlad

Zámer 1A: Do roku 2015 znížiť na polovicu podiel ľudí, ktorí žijú z menej ako jedného USD na deň .

Zámer 1B: Dosiahnuť plnú a produktívnu zamestnanosť a riadnu prácu pre všetkých vrátane žien a mladých ľudí.

Zámer 1C: Do roku 2015 znížiť na polovicu podiel ľudí, ktorí trpia hladom (v období 1990-2015).

Cieľ 2: Dosiahnuť univerzálne základné vzdelanie

Zámer 2.A: Zabezpečiť, aby do roku 2015 deti na celom svete, chlapci aj dievčatá rovnako, mohli ukončiť úplné základné vzdelanie.

Cieľ 3: Presadiť rodovú rovnosť a posilniť postavenie žien

Zámer 3.A: Znížiť rodové rozdiely v oblasti základného a stredného vzdelávania, podľa možnosti do roku 2005, a na všetkých úrovniach vzdelávania najneskôr do roku 2015

Cieľ 4: Znižovať detskú úmrtnosť

Zámer 4.A: O dve tretiny znížiť mieru úmrtnosti detí do päť rokov medzi 1990 a 2015.

Cieľ 5: Zlepšovať zdravie matiek

Zámer 5.A: Zníženie úmrtnosti matiek o tri štvrtiny.

Zámer 5.B: Do roku 2015 zabezpečiť univerzálny prístup k službám reprodukčného zdravia

Cieľ 6: Bojovať proti HIV/ AIDS, malárii a ďalším vážnym ochoreniam

Zámer 6.A: Do roku 2015 zastaviť a obrátiť vývoj šírenia HIV/AIDS

Zámer 6.B: Do roku 2010 zabezpečiť prístup k liečbe HIV/AIDS pre všetkých, ktorí to potrebujú

Zámer 6.C: Do roku 2015 zastaviť a obrátiť vývoj výskytu malárií a iných závažných chorôb

Cieľ 7: Zabezpečiť udržateľnosť životného prostredia

Zámer 7.A: Integrovať princípy trvalo udržateľného rozvoja do politík a programov jednotlivých krajín a obrátiť vývoj znižovania ekologických zdrojov

Zámer 7.B: Znižovať stratu biodiverzity s cieľom dosiahnuť do roku 2010 významné zníženie podielu tejto straty.

Zámer 7.C: Do roku 2015 znížiť o polovicu podiel populácie bez trvalo udržateľného prístupu k bezpečnej pitnej vode a základným sanitárnym zariadeniam

Zámer 7.D: Do roku 2020 dosiahnuť výrazné zlepšenie v živote najmenej 100 miliónov obyvateľov slumov.

Cieľ 8: Vytvoriť globálne partnerstvo pre rozvoj

Zámer 8.A: Naďalej rozvíjať otvorený, predvídateľný, nediskriminačný a na pravidlách založený obchodný a finančný systém.

Zámer 8.B: Zamerať sa na osobitné potreby najmenej rozvinutých krajín

Zámer 8.C: Zamerať sa na osobitné potreby vnútrozemských krajín a malých ostrovných rozvojových krajín.

Zámer 8.D: Komplexne zaobchádzať s dlhmi rozvojových krajín prostredníctvom národných a medzinárodných opatrení na dlhodobú udržateľnosť dlhov.

Zámer 8.E: V spolupráci s farmaceutickými spoločnosťami zabezpečiť prístup k najpotrebnejším základným liekom v rozvojových krajinách.

Zámer 8.F: V spolupráci s privátnym sektorom zabezpečiť dostupnosť úžitkov nových technológií - najmä informačných a komunikačných technológií⁸

⁸ Millenium Development Goals Indicators: *Official list of MDG indicators*. [cit. 2013-11-12] Dostupné na internete: < <http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm> >

1.3 Druhý miléniový cieľ a jeho indikátory

Druhým miléniovým cieľom, na ktorý sa v práci zameriame, je teda dosiahnuť univerzálne základné vzdelanie so špecifickým zámerom zaistiť, aby do roku 2015 chlapci aj dievčatá bez rozdielu mohli získať základné vzdelanie. Tento cieľ OSN bol aj akousi pripomienkou záväzku medzinárodného spoločenstva, už predtým prijatého väčšinou „miléniových“ krajín v thajskom meste Jomtien v roku 1990, a to konkrétne zabezpečiť základné univerzálne vzdelanie pre všetkých do roku 2000.⁹ Tento zámer z Jomtienu bol opätovne zdôraznený a rozšírený na Svetovom fóre o vzdelávaní v Dakare v roku 2000.

Ako sa aj na dakarskom fóre oficiálne potvrdilo, cieľ z Jomtienu splnený nebol. Mnohé krajiny mali od očakávaného výsledku ďaleko. DOPLNIŤ PRÍKLAD Zároveň bolo aj veľmi náročné s presnosťou posudzovať plnenie tohto cieľa v jednotlivých krajinách vzhľadom na nedostatok medzinárodne porovnateľných údajov o ukončení primárneho vzdelania. A práve pre absenciu týchto dát, nebolo možné objektívne zhodnotiť výhliadky dosiahnutia tohto cieľa ani do budúcnosti, prípadne odhadnúť jeho financovanie. V domnienke lepšej merateľnosti a porovnateľnosti plnenia cieľa sa pri výbere indikátorov druhého rozvojového cieľa (MDG-2) uprednostnil indikátor *čistá miera zápisu pred mierou ukončenia základnej školy*¹⁰.

Tabuľka č. 1: Indikátory druhého miléniového rozvojového cieľa OSN

- **Čistá miera zápisu na základné školy**
Net enrolment ratio in primary education
- **Podiel žiakov, ktorí začnú 1. ročník a dosiahnu posledný ročník základnej školy**
Proportion of pupils starting grade 1 who reach last grade of primary education
- **Miera gramotnosti obyvateľov vo veku 15-24 rokov, mužov aj žien**
Literacy rate of 15-24 year-olds, women and men

Prameň: UNITED NATIONS: *General Assembly: Road map towards the implementation of the United Nations Millennium Declaration*. Dostupné na internete: < http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/SGReports/56_326/a_56_326e.pdf > s.56

⁹Muller, J.: *From Jomtien to Dakar; Meeting Basic Learning Needs – of Whom?*. [cit. 2013-11-12]. Dostupné na internete: <http://www.iiz-dvv.de/index.php?article_id=502&clang=1>

¹⁰ z angl. : primary completion rate

Úplný zoznam indikátorov pre hodnotenie druhého miléniového cieľa je spracovaný v tabuľke č.1.

1.3.1 Čistá miera zápisu na základné školy

Čistá miera zápisu na základné deti predstavuje počet detí oficiálneho školského veku zapísaných na základné školy v pomere k celkovému počtu detí v oficiálnom školskom veku, vyjadrené percentom. Oficiálny školský vek je presne stanovené Medzinárodnou štandardnou klasifikáciou vzdelávania z roku 1997 (ISCED97)¹¹. Obvyklý a legálny vek nástupu na základnú školu je v rozmedzí 5. až 7. roku života. V prípade, že sa v krajine vyskytuje viac rôznych školských systémov, na určenie oficiálneho školského veku sa používa ten rozšírenejší a bežnejší. Pre výpočet tohto ukazovateľa je v prvom rade nevyhnutné určiť populáciu oficiálneho základnoškolského veku, pričom sa vychádza z ISCED97. Potom počet žiakov oficiálneho základnoškolského veku zapísaných na základnú školu sa delí celkovou populáciou detí tohto veku a výsledok je vynásobený 100.

$$NER^t = \frac{E_a^t}{P_a^t} * 100$$

kde:

NER^t - Čistá miera zápisu do základnej školy v školskom roku t

E_a^t - Zápis populácie vo veku a v školskom roku t

P_a^t - Celková populácia vo veku a v školskom roku t ¹²

Ak čistá miera zápisu dosahuje hodnoty pod úrovňou 100 %, existuje určité množstvo detí v školskom veku, ktoré na školu zapísané nie sú. Takéto výsledky majú pôsobiť ako stimuly pre vlády, konkrétne pre zodpovedných za politiku vzdelávania v danej krajine, aby podnikli také kroky, ktoré budú zvyšovať hodnoty NER s cieľom dosiahnuť univerzálne primárne vzdelanie.

¹¹ UNESCO.: *ISCED 1997 - International Standard Classification of Education*. 2006. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf>>. s.22

¹²Indicators for Monitoring the Millenium Development Goals: *Net enrolment ratio in primary education*. . [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-1-Net-enrolment-ratio-in-primary-education.ashx>>

1.3.2 Podiel žiakov, ktorí začnú 1. ročník a dosiahnu posledný ročník základnej školy

Indikátor vyčísluje podiel tej skupiny žiakov zapísaných na základnú školu, pri ktorých sa očakáva, že v danom roku ukončia prvý stupeň základnej školy. Pri výpočte tohto ukazovateľa sa neberie ohľad na to, či žiaci predtým museli niektorý ročník opakovat' alebo ich štúdium malo štandardnú dĺžku.

Hodnota ukazovateľa je určená podielom celkového množstva žiakov zapísaných v jednom roku, ktorí úspešne absolvujú každý ročník a dostanú sa až do posledného ročníka na základnej škole, a celkového počtu žiakov zapísaných v tomto referenčnom roku. Výsledok je pre násobený 100.

$$SR_i^k = \frac{\sum_{t=1}^m P_i^t}{E^k} * 100^{13}$$

kde:

i - ročník (1,2,3...n); t - rok(1,2,3...n)

$P_i^t = E_{i+1}^{t+1} - R_{i+1}^{t+1}$

SR_i^k - miera zotrvania žiakov ročníka i pre referenčný rok k

E^k - celkový počet žiakov zapísaných v referenčnom roku k

R_i^t - počet žiakov opakujúcich ročník i v školskom roku t

Ukazovateľ je často označovaný aj ako *miera zotrvania do posledného ročníka základného vzdelania*¹⁴ a jeho hodnoty sa nachádzajú v rozmedzí 0 až 100. Pre hodnotu 0 platí, že žiadny zo žiakov, ktorí nastúpili do prvého ročníka základnej školy, neukončil základnú školu. Naopak pri hodnote 100 všetci žiaci základnú školu úspešne ukončili. Indikátor hodnotí úspešnosť a efektivitu školského systému, konkrétne kvantifikuje ako sa mu darí udržiavať pravidelnú školskú dochádzku žiakov základnej školy a podnecovať ich postup z ročníka do ročníka. Na nízkych hodnotách podielu žiakov, ktorí zotrývajú na základnej škole do posledného ročníka, sa môžu podpísať rozličné faktory; nízka kvalita vzdelávania, priame náklady na vzdelávanie v podobe školného alebo nepriame náklady so vzdelaním spojené (náklady na dopravu, školské pomôcky a potreby, uniformy, atď.), prípadne môžu byť žiaci odradení a demotivovaní zlými výsledkami počas štúdia. Žiakov

¹³ Indicators for Monitoring the Millenium Development Goals: *Proportion of pupils starting grade 1 who reach last grade of primary*. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-2-Proportion-of-pupils-starting-grade-1-who-reach-last-grade-of-primary.ashx>>

¹⁴ vlastný preklad z angl. *Survival rate to the last grade of primary education*

môže limitovať aj nedostatočná kvalifikovanosť vyučujúcich, zlá vybavenosť a obmedzené kapacity škôl.

1.3.3 Miera gramotnosti obyvateľstva vo veku 15 - 24 rokov

Miera gramotnosti obyvateľstva vo veku 15 - 24 rokov je vymedzená ako percentuálne vyjadrenie časti populácie vo veku 15 až 24 rokov, ktorá je schopná s porozumením prečítať, aj napísať krátke jednoduché vyjadrenie týkajúce sa každodenného života. Vo všeobecnosti ku gramotnosti môžeme priradiť okrem čítania a písania tiež numeráciu, alebo schopnosť riešiť jednoduché aritmetické výpočty. Miera gramotnosti 15- až 24-ročných obyvateľov, niekedy tiež označovaná ako gramotnosť mládeže, odzrkadľuje výsledky školského systému (najmä základných škôl) približne za posledných desať rokov. Považuje sa za nepriame meradlo sociálneho a hospodárskeho pokroku krajiny. Miera gramotnosti jednoducho predstavuje doplnok k miere negramotnosti a nie je meradlom kvality vzdelávania. Individuálne príčiny nedosiahnutia ani takej úrovne vzdelania ako je štandardná gramotnosť sú rôznorodé. Môže to spôsobiť nízka kvalita školy, veľká vzdialenosť bydliska od školy a tým spôsobené ťažkosti spojené s jej návštevou. Ďalšou príčinou môže byť prípadne vylúčenie zo školy ešte pred tým, než žiak dosiahne základné vedomosti a zručnosti - štandardnú gramotnosť.

$$LR_{15-24}^t = \frac{L_{15-24}^t}{P_{15-24}^t} * 100^{15}$$

kde:

- LR_{15-24}^t - miera gramotnosti obyvateľstva vo veku 15 - 24 rokov v roku t
- L_{15-24}^t - gramotné obyvateľstvo vo veku 15- 24 rokov v roku t
- P_{15-24}^t - celkové obyvateľstvo vo veku 15- 24 rokov v roku t

Tieto tri ukazovatele sú využívané globálne pri hodnotení pokroku v oblasti základného vzdelania. Jednotlivé štáty však môžu pri ich adaptácii do istej miery indikátory optimalizovať, aby čo najvernejšie a najobjektívnejšie odrážali reálny stav.

¹⁵ Indicators for Monitoring the Millenium Development Goals: *Literacy rate of 15-24 year olds, women and men*. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: < <http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-3-Literacy-rate-of-15-24-year-olds-women-and-men.ashx>>

1.4 Význam vzdelania pre krajinu

Vzdelanie je jedným z najsilnejších nástrojov boja proti chudobe či nerovnosti. Rovnako predstavuje základ pre udržateľný hospodársky rast krajiny. Pre budovanie demokratickej spoločnosti a dynamickej, konkurencieschopnej ekonomiky je priam nevyhnutné. Či už sa jedná o jednotlivcov, alebo o celé národy, práve vzdelávanie je kľúčové pre vytváranie, používanie a rozširovanie poznania a vedomostí.

Základné vzdelávanie človeku v detskom veku dodáva a postupne v ňom rozvíja schopnosť učiť sa, písať, čítať, počítať, získavať informácie a kriticky myslieť. Práve toto prvé vzdelanie je tiež prvým fundamentálnym krokom na ceste k vyššej kvalifikácii, k povolaniam vedcov, lekárov, učiteľov a iných odborníkov, ktorých každá jedna krajina, bez ohľadu na to aká je malá alebo chudobná, potrebuje rovnako.

Mikroekonomický výskum Harryho A. Patrinos a Georga Psacharopouloso jednoznačne dokázal, že vzdelanie priamo ovplyvňuje príjmy jednotlivcov. Vo svojej štúdii predpokladajú priemernú globálnu súkromnú návratnosť investícií do ľudského kapitálu, konkrétne základného vzdelania, vo výške 27%.¹⁶ Súkromná návratnosť investícií do vzdelania vo všeobecnosti porovnáva náklady a výnosy zo vzdelania plynúce pre jednotlivca – žiaka/študenta, t.j. koľko žiak zaplatí za dosiahnutie vyššieho stupňa vzdelania a koľko dostane naspäť vo forme zvýšených miezd v porovnaní s jedincom, ktorý má o stupeň nižšiu úroveň vzdelania¹⁷.

Prieskumy tiež poukazujú na pozitívny dopad základného vzdelania na lepšie hospodárenie s prírodnými zdrojmi, vrátane zachovávanie dažďových pralesov a tiež rýchlejšej adaptácie technológií a inovácií.¹⁸ Všeobecne rozšírená vzdelanosť v krajine je spojená s rýchlejšim a efektívnejším prenosom informácií v ekonomike, čo je veľmi podstatné pre zvyšovanie produktivity pracovníkov v tradičných aj moderných odvetviach

¹⁶Psacharopoulos, G.; Patrinos, H. A.: *Returns to Investment in Education: A Further Update*. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: < http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1170954447788/3430000-1273248341332/20100426_16.pdf > s.114

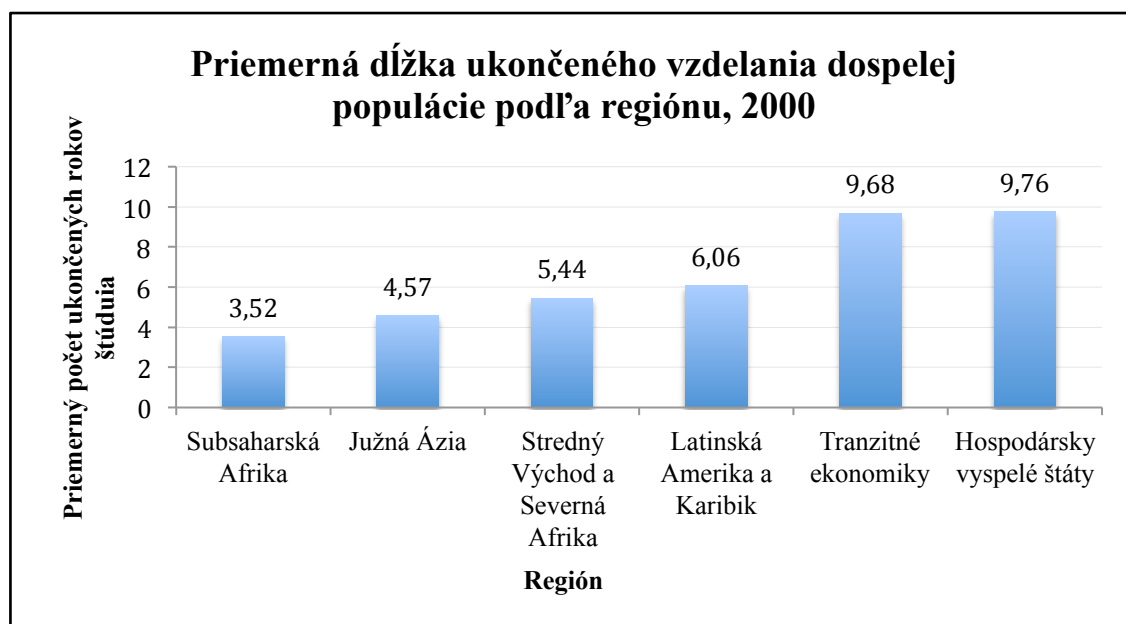
¹⁷Horváthová, V.: *Analýza makroekonomickej návratnosti investícií do vzdelania*. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: <<http://www.iam.fmph.uniba.sk/studium/efm/diplomovky/2013/horvathova/diplomovka.pdf>> 71 s.

¹⁸Godoy, R.; Conteras, M.: A Comparative Study of Education and Tropical Deforestation among Lowland Bolivian Amerindians: Forest Values, Environmental Externality, and School Subsidies. 2011. In: *Economic Development and Cultural Change*. s.555

hospodárstva.¹⁹ To, že úrovni vzdelanosti obyvateľstva krajiny možno pripísať aj signifikantný podiel na tendencii demokratizácie, potvrdzujú aj výsledky práce amerického markroekonóma Roberta J. Barra, ktorý vo svojej štúdii *Determinants of democracy* z roku 1990 analyzoval sto krajín v rokoch 1960 až 1995 a dospel k záveru, že sklon k demokracii narastá úmerne so zvyšovaním gramotnosti obyvateľstva a zároveň s minimalizáciou rozdielov vo vzdelanosti mužov a žien.²⁰

Z uvedeného možno usúdiť, že v prípade, že veľký podiel detí nedosiahne ani len základný stupeň vzdelania, produktivita práce, rozvoj krajiny poháňaný vedomosťami a ľudský potenciál, z ktorých spoločnosť a rovnako aj ekonomika môžu čerpať a na ktorých môžu stavať, sú významne limitované.

Graf č.1 Priemerná dĺžka ukončeného vzdelania dospeléj populácie podľa regiónu, 2000

Prameň: Barro, R.J., Lee, J.W.: *A New Data Set Of Educational Attainment In The World, 1950–2010*. [cit.2013-12-09]. Dostupné na internete: <[http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL\(2010\)_MF1599_v1.2.xls](http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL(2010)_MF1599_v1.2.xls)>

Ako možno vyčítať z grafu č.1, na začiatku nového milénia existujú badateľne veľké regionálne rozdiely v priemernej dĺžke ukončeného vzdelania obyvateľstva. Kým v hospodársky vyspelých štátoch pripadá na dospelého obyvateľa v priemere 9 až 10 rokov štúdia na základnej škole, krajiny subsaharskej Afriky vykazujú trojnásobne menšie čísla.

¹⁹Hanushek, E.A.; Kimko, D.: *Schooling, Labor-Force Quality, and the Growth of Nations*. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: <<http://econ2.econ.iastate.edu/classes/econ520/huffman/documents/SchoolingLaborForceQualityandtheGrowthofNations.pdf>>s.1196

²⁰Barro, R.J.: *Determinants of democracy*. [cit. 2013-11-25]. Dostupné na internete: <http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3451297/Barro_DeterminantsDemocracy.pdf?sequence=2>s.170

Práve v rozvojových krajinách v mnohých prípadoch tieto hodnoty nepredstavujú ani polovicu kompletného základného vzdelania. Uvedme konkrétny príklad; v africkom Nigeri predstavuje štandardná dĺžka štúdia primárneho stupňa 6 rokov. Napriek tomu v roku 2000 dospelí obyvatelia tejto krajiny mali v priemere ukončených len znepokojujúcich 1,09 rokov štúdia na základnej škole.²¹

Také nízke hodnoty akumulácie ľudského kapitálu sú nezlúčiteľné s udržateľným hospodárskym rastom, so stabilným demokratickým politickým systémom, ani so znižovaním chudoby v krajine. Aj ekonómovia Azariadis a Drazen v roku 1990 na základe svojho výskumu predpokladali, že krajina sa môže nachádzať v pasci tzv. ekvilibria nízkej návratnosti²², pokiaľ dĺžka kumulácie ľudského kapitálu nepresiahne aspoň 6 rokov vzdelávania.²³ Až v prípade, keď je tento prah prekročený, môže krajina dosahovať vyšší a stabilnejší hospodársky rast. V otázke vzťahu vzdelania obyvateľstva a hospodárskeho rastu krajiny potvrdili práce viacerých autorov pozitívnu asociáciu.²⁴

Okrem pozitívneho efektu na ekonomický rozvoj krajiny má základné vzdelanie neprehliadnuteľný význam v znižovaní chudoby a nerovnosti príjmov. Negramotnosť je jedným z najsilnejších predpokladov chudoby, zároveň nerovnaká dostupnosť možností vzdelávania sa vo veľkej miere odrazí na nerovnosti príjmov príslušných jednotlivcov. Podľa americkej sociologičky Leslie O'Connellovej pôsobí primárne vzdelanie ako katalyzátor najmä pre tie skupiny ľudí, ktoré sú znevýhodňované a u ktorých existuje vyššia pravdepodobnosť výskytu chudoby (dievčatá, etnické menšiny, siroty, hendikepovaní, prípadne ľudia žijúci v zaostalých vidieckych oblastiach). Umožnenie rovnakého prístupu k plnohodnotnému vzdelaniu aj týmto zraniteľným skupinám je kľúčové k tomu, aby aj títo jednotlivci boli schopní prispievať k ekonomickému rastu krajiny, a zároveň z neho profitovať.²⁵

Výsledky Medzinárodného výskumu gramotnosti dospelých²⁶ indikujú silnú vzájomnú koreláciu medzi úrovňou nerovnosti príjmov v krajine a rovnomernosťou

²¹ Barro, R.J., Lee, J.W.: *A New Data Set Of Educational Attainment In The World, 1950–2010*. [cit.2013-12-09]. Dostupné na internete: <[http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL\(2010\)_MF1599_v1.2.xls](http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL(2010)_MF1599_v1.2.xls)>

²² z angl.: low returns equilibrium - Pri nízkej úrovni príjmov obyvateľstva krajiny si nemôžu títo obyvatelia dovoliť v takej miere šetriť a investovať, čo má za následok nízke hodnoty rastu národného dôchodku.

²³ Johnes, G., Johnes, J.: *International Handbook on the Economics of Education*. 2007. s.22

²⁴ Hanushek, E.A.; Kimko, D.: *Schooling, Labor-Force Quality, and the Growth of Nations*. 2000. In: *American Economic Review*. s.1190

²⁵ O'Connell, L.: *Race, Human Capital Inequality, and Income Distribution in South Africa, Brazil and the United States*. 2001. s.278

²⁶ z angl. : International Adult Literacy Survey

rozšírenia vzdelania v krajine, pričom vyššia rovnosť možností vzdelávať sa predpokladá zvýšenú rovnosť príjmov.²⁷ Spojitosť potvrdili aj Nancy Birdsallová a Juan Luis Londoño, ktorí konštatujú, že „*stupeň nerovnosti distribúcie vzdelania má silne negatívny účinok na rast, nezávisle od priemernej úrovne vzdelania a taktiež iných faktorov ako sú otvorenosť trhu alebo vybavenosť prírodnými zdrojmi*“.²⁸

Je nevyhnutné zdôrazniť, že dopady vyplývajúce zo zabezpečenia univerzálneho základného vzdelania nie je postačujúce identifikovať len pomocou ekonomických ukazovateľov. Základné vzdelanie podporuje plnenie ostatných miléniových rozvojových cieľov, ktorými sú zníženie chudoby, rodová rovnosť, zdravie detí a matiek, zníženie výskytu HIV/AIDS a iných prenosných chorôb a v neposlednom rade zabezpečenie trvalej udržateľnosti životného prostredia. Predovšetkým u dievčat má značný vplyv aj na zlepšenie plodnosti, zdravia a výživy, a zároveň znižuje úmrtnosť detí v dojčenskom veku. Štúdie z roku 2000 uskutočnené v 63 krajinách potvrdzujú, že vzdelanie dievčat významne prispelo k poklesu podvýživy v rokoch 1970 až 1995.²⁹ Vzdelanie ženského pohlavia taktiež znižuje pôrodnosť, pričom podľa Svetovej banky „*každý dodatočný rok vzdelávania ženy znamená zníženie celkovej pôrodnosti v priemere o 0,23 narodených detí*“.³⁰ Taktiež u matiek, ktoré ukončili základnú školu, je o 50 % pravdepodobnejšie, že dajú svoje deti zaočkovať.³¹

Podľa najnovších výskumov môže vzdelanie predstavovať taktiež efektívny nástroj prevencie proti HIV/AIDS. Údaje z krajín s vyššou náchylnosťou obyvateľstva k podobným ochoreniam naznačujú, že u ľudí s lepším vzdelaním je výskyt infekcie nižší, obzvlášť v rámci mládeže.³² Všeobecne je teda možné konštatovať, že smerovanie k univerzálnemu základnému vzdelaniu má silný dopad na dosahovanie pokroku aj ostatných oblastiach rozvoja.

²⁷OECD, Statistics Canada: *Literacy in the Information Age*. [cit.2013-12-12]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529765.pdf>> s.xv

²⁸Birdsall, N., O'Connell, L.: *Putting Education to Work in Egypt*. [cit.2013-12-12]. Dostupné na internete: <<http://www.cgdev.org/doc/expert%20pages/EgyptMar15.pdf>> s.4

²⁹ Smith, L.C.; Haddad L.: *Explaining Child Malnutrition in Developing Countries, A Cross-Country Analysis*. [cit.2013-12-17]. Dostupné na internete: <<http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/rr111.pdf>> s.53

³⁰World bank: *Engendering development*. [cit.2013-12-12]. Dostupné na internete: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/WDSP/IB/2001/03/01/000094946_01020805393496/Rendered/PDF/multi_page.pdf> s.83

³¹ ibid.

³² Gregson, S.; Waddell, H.; Chandiwana, S.: School Education and HIV Control in Sub-Saharan Africa: From Discord to Harmony. 2001. In: *Journal of International Development*. s.468

Základné vzdelanie pre všetkých avšak zďaleka nie je jedinou výzvou, ktorej musia školské systémy krajín celého sveta čeliť. Predstavuje len prvý krok a predpoklad nadväzujúceho vzdelávania, ktoré je rovnako dôležité pre krajiny rozvojové ako aj pre najrozvinutejšie štáty sveta. Všetky krajiny, bez ohľadu na to, či sú od ideálu univerzálneho základného vzdelania ďaleko alebo blízko, by mali propagovať vyvážený rozvoj školského systému na všetkých jeho úrovniach a zároveň doň investovať. V dnešnom globalizovanom svete vysokej konkurencie si nemôže žiadna krajina dovoliť považovať základné vzdelanie za poslednú fázu kvalifikácie svojej pracovnej sily. Zvyšovanie podielu detí s ukončeným základným vzdelaním je však prvým, nutným krokom.

2 CIEĽ A METODIKA PRÁCE

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je zhodnotiť plnenie druhého miléniového cieľa OSN vo vybraných štátoch sveta, konkrétne v Pakistane a v Indii, a na základe zistených údajov vysloviť predpoklad o jeho splnení, prípadne nesplnení v oboch štátoch.

Splnenie hlavného cieľa sprevádza rad čiastkových cieľov bakalárskej práce, ktoré nám stanovený hlavný cieľ pomôžu dosiahnuť. V našej práci sme si vytýčili nasledovné parciálne ciele:

- Definovať a vymedziť miléniové rozvojové ciele.
- Charakterizovať druhý miléniový cieľ, indikátory využívané pri jeho kvantifikácii a metódy ich výpočtu.
- Priblížiť sektor školstva a školský systém v Pakistane a v Indii
- Zhodnotiť vývoj hodnôt troch indikátorov v oboch skúmaných krajinách

Pri zostavovaní predkladanej práce sme použili viaceré metódy. Ešte pred samotným písaním to bolo štúdium domácej i zahraničnej literatúry. Pre nedostatok knižných zdrojov k natoľko aktuálnej téme sme čerpali najmä z elektronických internetových zdrojov. Z nich najdôležitejšie boli publikácie medzinárodných organizácií, prevažne OSN a jeho špecializovaných agentúr (UNDP, UNESCO a iné). Ďalej sme pracovali so štatistickými údajmi z prieskumov jednak na národnej úrovni (Prieskum pakistanských sociálnych a životných štandardov, Prieskum národnej štatistickej organizácie o vzdelaní v Indii a iné), i na úrovni medzinárodnej (Štatistiky Svetovej banky, Organizácie spojených národov a iných).

Keďže výsledky práce je možné presne kvantifikovať, využívali sme v bakalárskej práci prevažne kvantitatívne metódy skúmania. V tretej kapitole sme pri sledovaní vývoja indikátorov druhého miléniového cieľa využívali metódu komparácie. Vzhľadom na nedostatok medzinárodne porovnateľných údajov o jednom z ukazovateľov miléniového cieľa sme v práci využili metódu abstrakcie, keď sme pri výbere alternatívneho indikátora abstrahovali od populačného rastu v Indii.

Získané štatistické údaje sme spracovali do siedmych prehľadných tabuliek a piatich názorných grafov. Na základe týchto údajov sme pri vyslovovaní predpokladu splnenia druhého miléniového cieľa v oboch krajinách použili metódu dedukcie.

3 PLNENIE DRUHÉHO MILÉNIOVÉHO CIEĽA

Dosiahnutie univerzálneho základného vzdelania ako druhého miléniového cieľa si vyžaduje, aby bolo každé dieťa na základnú školu zapísané a následne ju úspešne ukončilo. K tomu, aby bol tento stav docieľený do roku 2015, je potrebné, aby v súčasnosti všetky deti príslušného veku základnú školu už navštevovali. Vzhľadom na to, že reálna situácia sa od uvedeného predpokladu odlišuje, možno usúdiť, že cieľ do stanoveného dátumu v globálnom meradle naplnený nebude. Napríklad, len v štáte Nigéria je v súčasnosti 10,5 milióna detí, ktoré základnú školu vôbec nenavštevujú.³³

Je však nutné poznamenať, že v mnohých krajinách bol v tomto ohľade dosiahnutý významný pokrok, obzvlášť v samotných zápisoch do prvého stupňa vzdelávacej sústavy. Dokonca aj u niekoľkých z najchudobnejších štátov sveta možno pozorovať dramatický nárast zápisov na základné školy, znižovanie rodových rozdielov či viac príležitostí pre znevýhodňované skupiny detí.

V nasledujúcich podkapitolách budeme hodnotiť vývoj v dosahovaní univerzálneho základného vzdelania v dvoch vybraných rozvojových krajinách, ktorými sú Pakistan a India. Obe krajiny majú pestrú spoločnú históriu, nakoľko do konca druhej polovice 20. storočia tvorili jednu krajinu. V súčasnosti však krajiny vykazujú divergentné smerovanie, čo je spôsobené najmä odlišným náboženstvom. India patriaca medzi štáty BRICs vykazuje v posledných desaťročiach rapídne hospodárske napredovanie a očakáva sa, že v dohľadnej dobe sa zaradí medzi najsilnejšie ekonomiky svet. Pakistan vo väčšine ekonomických ukazovateľov zaostáva.

Keďže sa však práca zaoberá základným vzdelaním, sústredíme sa v tejto kapitole na sektor školstva v oboch krajinách a stav vzdelania vo vzťahu k druhému miléniovému cieľu.

³³ Kay, C.: *Nigeria Has Highest Number of Children Out of School: UN*. [cit.2014-01-17]. Dostupné na internete: < <http://www.bloomberg.com/news/2014-06-15/nigeria-has-highest-number-of-children-out-of-school-un.html>>

3.1 Pakistan

3.1.1 Základná charakteristika štátu Pakistan

Formálnym názvom Pakistanu je Pakistanská islamská republika. Hlavným náboženstvom, ale aj kultúrou krajiny je, ako aj z názvu vyplýva, islam. Hlási sa k nemu až 95 % občanov republiky. Na mape sveta sa Pakistan objavil v roku 1947, vznikom 14. augusta sa formovala vtedy najväčšia moslimská krajina sveta. Začali sa najväčšie demografické pohyby v histórii, keď sa takmer 17 miliónov ľudí – prevažne hinduisti a moslimovia, presúvali v oboch smeroch medzi Indiou a Pakistanom. „60 miliónov z 95 miliónov moslimov na indickom subkontinente sa stali občanmi Pakistanu v čase jeho vzniku.“³⁴ Až 35 miliónov moslimov ostalo naďalej žiť v Indii a tvoria tak najväčšiu moslimskú menšinu v nemoslimskom štáte. História Indie a Pakistanu je previazaná, keďže krajiny boli do roku 1947 pod nadvládou Veľkej Británie. Po dekolonizácii a následnom rozdelení a vzniku Pakistanu naďalej prebiehali konflikty medzi týmito krajinami. V roku 1947 pri rozdelení indického subkontinentu zomrelo viac ako pol milióna ľudí a ďalší milión ostal bez domova.³⁵

Názov Pakistan bol prvý krát navrhnutý istým študentom v roku 1933³⁶, keď vznikla myšlienka oddelenia moslimskej časti populácie a vzniku ich samostatného štátu na severozápade od Indie. Prvá indicko-pakistanská vojna vypukla na jeseň, pár mesiacov po rozdelení, v októbri 1947 napadnutím územia Kašmíru Indiou. Vojna sa skončila v roku 1949. Následne prebehol konflikt v roku 1965 tiež kvôli spomínanému územiu, ktoré je dodnes sporným a je pod správou Indie, Pakistanu a sčasti aj Číny. V roku 1971 prebehla v Pakistane občianska vojna, keď východný Pakistan požadoval autonómiu a neskôr vyhlásil nezávislosť. Odčlenením východného Pakistanu v roku 1971 tak vznikol Bangladéš.

³⁴AsiaSociety: *Pakistan: A political History*. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <<http://asiasociety.org/agha-muhammad/pakistan-political-history>>

³⁵BBC: *India-Pakistan: Troubled relations*. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/hi/english/static/in_depth/south_asia/2002/india_pakistan/timeline/1947.stm>

³⁶ibid.

V Pakistane v súčasnosti žije viac ako 196 miliónov obyvateľov, rozloha krajiny je 796 095 km².³⁷ Hlavným mestom tejto islamskej republiky je Islamabad. Pakistan susedí na východe s Iránom, Indiou na západe, Čínou na severe a Afganistanom na severozápade. Na juhu má prístup k Arabskému moru. Oficiálnym jazykom krajiny je angličtina, hoci národným jazykom je Urdu. Slovo Pakistan v jazyku Urdu znamená nezávislý, voľný. Deň nezávislosti si pakistánci pripomínajú 14. augusta a 23. marca slávia Deň Pakistanu.³⁸ Zaujímavosťou je, že viac ako polovica obyvateľov sú analfabeti. HDP per capita v parite kúpnej sily dosahuje hodnotu 3 100 USD, Pakistan teda patrí medzi krajiny s nižším stredným príjmom.³⁹ Pod hranicou chudoby žije viac ako pätina obyvateľov.

Z hľadiska štátneho zriadenia je Pakistan federálna republika a administratívne sa člení na štyri autonómne provincie a štyri federálne územia. Provincie Pakistanu majú parlamentnú formu vlády na čele s guvernérom, ktorého menuje prezident Pakistanu.

3.1.2 Školstvo a vzdelávanie v Pakistane

Nad školským systémom Pakistanu za spoluúčasti provinčných vlád dohliada Ministerstvo školstva centrálnej federálnej vlády Pakistanu. Je zodpovedné za rozvoj štúdiijných programov, akreditáciu škôl a financovanie vedy a výskumu.

V článku 25A Ústavy Pakistanu sú zakotvené dva významné princípy ovplyvňujúce školstvo. Vzdelanie bolo vymedzené ako základné ľudské právo každého občana štátu. Zároveň je zodpovednosťou štátu „poskytovať bezplatné a povinné vzdelanie pre všetky deti vo veku 5 až 16 rokov“⁴⁰. 18. dodatok k ústave z roku 2010 tiež znamenal rozsiahlu decentralizáciu funkcií federálnej vlády a rozšírenie právomocí provinčných vlád, aj v otázke školstva a vzdelávania.⁴¹ Vyučovacím jazykom je okrem národného jazyka Urdu

³⁷CIA: *The World Factbook: Pakistan*. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>>

³⁸Mahzar.dk: *The islamic Republic of Pakistan*. [cit.2014-04-18]. Dostupné na internete: <<http://mahzar.dk/pakistan/>>

³⁹CIA: *The World Factbook: Pakistan*. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>>

⁴⁰Article 25A, Constitution of Pakistan. [cit.2014-04-19]. Dostupné na internete: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/part2.ch1.html>>

⁴¹Constitution (Eighteenth Amendment) Act, 2010. [cit.2014-04-19]. Dostupné na: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/amendments/18amendment.html>>

tiež angličtina, ktorú si spolu s Indiou oba štáty osvojili počas obdobia nadvlády Veľkej Británie.

Pakistan je príkladom krajiny, kde má v školstve okrem verejného sektora nezanedbateľný význam aj súkromný. V roku 2012 tvorilo školský systém 260 903 inštitúcií s približne 1,5 miliónom učiteľov slúžiacich viac ako 41 miliónom študentov. 31 % z týchto inštitúcií tvoria súkromné školy, ktoré zamestnávajú 47 % učiteľov a zastrešujú 36 % žiakov.⁴² Z uvedeného vyplýva, že v súkromných školách pripadá na jedného učiteľa o viac ak 10 žiakov menej. Keďže má súkromný sektor v pakistanskom školstve významné postavenie, je pre tvorbu a rozvoj komplexnej vzdelávacej politiky dôležité na pravidelnej báze monitorovať inštitúcie oboch typov, nie len sektor verejný.

Vo formálnej štruktúre svojho školského systému sa v Pakistane využíva model 5-3-2-2⁴³. Oficiálny nástupný vek na základnú školu je päť rokov. Štúdium je rozdelené do piatich ročníkov a na jeho konci sú povinní žiaci absolvovať verejnú záverečnú skúšku a preukázať tak spôsobilosť pokračovať ďalej na strednej škole. Sedem rokov výuky na strednej škole je rozdelených na tri stupne, kde prvé tri roky predstavujú nižšie stredné vzdelanie, ďalšie dva roky vlastné stredné vzdelanie a posledné dva roky vyššie stredné vzdelanie. Vzhľadom na to, že predmetom druhého miléniového cieľa je práve primárne vzdelanie, zameriame sa v nasledujúcom texte na základné školy, ktorým v Pakistane prislúchajú žiaci vo veku 5 až 9 rokov.

Hlavné politické iniciatívy v Pakistane zavedené v duchu miléniovej rozvojovej agendy predstavujú Národná vzdelávacia politika (1998) a jej revízia z roku 2009. Obe prikladali dôraz na odstránenie nerovností v prístupe k vzdelaniu, či už na základe pohlavia, alebo sociálneho statusu. Ich cieľovou skupinou boli najmä deti ktoré nenavštevovali školy vôbec, preto nástroje politiky boli selektované za účelom zvyšovať mieru zápisov na základné školy v krajine. V politikách bola tiež vyjadrená podpora zvyšujúcej sa participácii súkromného sektora v rezorte školstva.⁴⁴

⁴²National Education Management Information System; Academy Of Educational Planning And Management; Ministry Of Education, Trainings & Standards In Higher Education; Government Of Pakistan: *Pakistan Education Statistics 2011-12*. [cit.2014-19-04].Dostupné na internete: <http://unesco.org.pk/education/documents/2013/pslm/Pakistan_Education_Statistics.pdf> s.5

⁴³ 5 rokov - základná škola, 3 roky nižšia stredná škola, 2 roky - stredná školsa, 2 roky- vyššia stredná škola
⁴⁴UN.org: *Pakistan and commitments on education*. [cit.2014-19-04].Dostupné na internete: <http://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf/2011_amr_pakistan_june_2011.pdf> s.6

3.1.3 Plnenie druhého miléniového cieľa v Pakistane

Pakistan ako signatársky štát Miléniovej deklarácie prijal záväzok dosiahnuť univerzálne základné vzdelanie, a teda umožniť, aby mohli všetky deti príslušného veku ukončiť základnú školu do roku 2015. Keď tento ideálny požadovaný stav, ku ktorému sa medzinárodné spoločenstvo zaviazalo, kvantifikujeme pomocou indikátora čistá miera zápisu na základné školy, jeho hodnoty dosahujú 100 %. V čase podpisu deklarácie Pakistan nedosahoval ani polovicu z tohto čísla, čo v praxi znamená, že na základnú školu sa v školskom roku 2001/2002 zapísalo menej než každé druhé dieťa školského veku. Do roku 2005 miera zápisov vzrástla o 10 percentuálnych bodov⁴⁵, čo možno považovať za doposiaľ najväčší pokrok, pretože odvtedy až do súčasnosti jej hodnoty stagnujú. Je dôležité poznamenať, že do roku 2005 narástol počet súkromných základných škôl na viac ako 50 000⁴⁶ a pokrývali viac ako tretinu všetkých zápisov, čo môže mať s relatívne veľkým nárastom hodnôt ukazovateľa v tých rokoch súvis.

Tabuľka č.2: Čistá miera zápisu na základné školy v Pakistane a jeho provinciách

Čistá miera zápisu na základné školy (%)									
Región	1990/91	2001/02	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2010/11	2011/12
Pakistan	46	42	52	53	56	55	57	56	57
Punjab	-	45	58	57	62	61	62	61	64
Sindh	-	40	48	50	50	51	54	53	50
KP ⁴⁷	-	41	47	49	49	49	52	51	53
Balochistan	-	-	37	34	41	41	44	47	39

Prameň: vlastné spracovanie podľa: Pakistan Bureau of Statistics : *Pakistan Social And Living Standards Measurement Survey*. Dostupné na internete: < <http://www.pbs.gov.pk/node/856>>

V tabuľke č. 2 je znázornený postupný vývoj indikátora v rokoch 1990 až 2012. Na základe týchto údajov je možné konštatovať, že od prijatia záväzku k významnému

⁴⁵ tabuľka č.2

⁴⁶ Andrabi, T.R.; Das, J.; Khwaja, A.I.: *Education Policy in Pakistan: A Framework for Reform*. [cit.2014-27-03]. Dostupné na internete: <http://www.hks.harvard.edu/fs/akhwaja/papers/Education_Policy_in_Pakistan_12-12-2010_.pdf> s.1

⁴⁷ Khyber Pakhtunkhwa - provincia Pakistanu

pokroku v rámci zápisov na základné školy nedošlo. Pri čistej miere zápisu vo výške 57 % sa v krajine nachádza 43 % detí školského veku, ktoré základnú školu nenavštevujú. Taký stav je s univerzálnym základným vzdelaním nezlúčiteľný. Je teda pravdepodobné, že na báze tohto indikátora v Pakistane druhý miléniový cieľ splnený nebude.

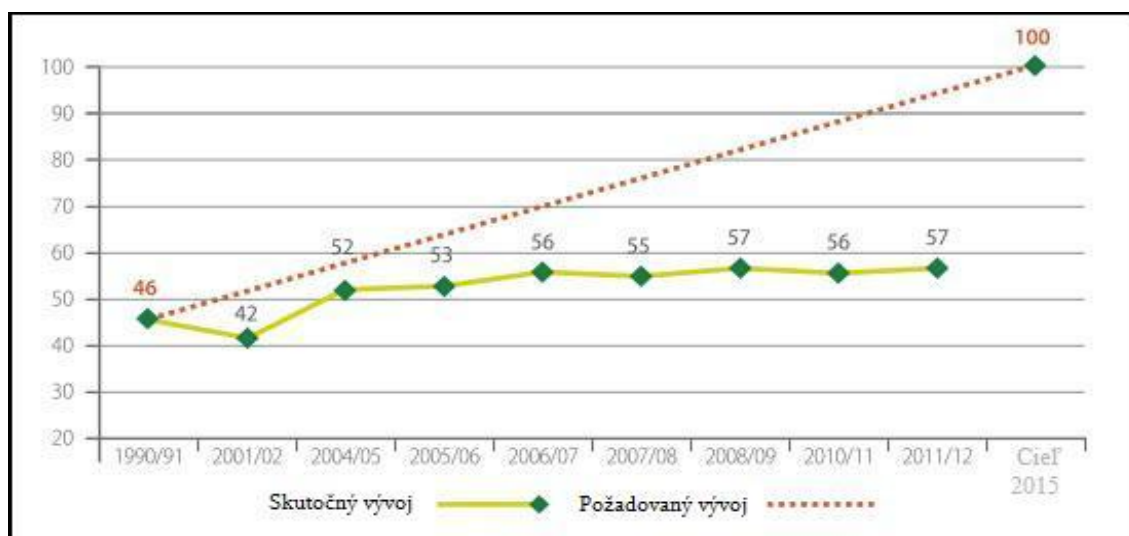
Zámer dosiahnuť stopercentnú čistú mieru zápisu prevzali aj štyri autonómne provincie. Ako možno vidieť v tabuľke, jednotlivé provincie sa v hodnotách miery zápisu mierne odlišujú. Trendy vývoja však vo všetkých provinciách približne kopírujú pomalý nepostačujúci nárast v celej krajine. Najlepšie výsledky vykazuje Punjab, najväčšia pakistanská provincia, ktorá ako jediná dosahuje nadpriemerné hodnoty miery zápisov na základné školy. Viac ako polovica obyvateľstva Punjabu žije v oblastiach, kde na každú obec pripadá minimálne jedna súkromná škola.⁴⁸ Zvýšený výskyt súkromných škôl možno považovať za jeden z faktorov, ktoré sa na vyšších hodnotách ukazovateľa v tejto provincii podpísali. Vďaka veľkému podielu na populácii Pakistanu je to práve Punjab, ktorý zvyšuje celkový priemer v krajine. V provincii Khyber Pakhtunkhwa je pokrok síce pomalý, ale napriek tomu, že oblasť sužujú problémy s extrémizmom a terorizmom, si zachováva stále tempo. Naopak Sindh vykazuje negatívny vývoj v zápisoch na základné školy. K tomu prispeli najmä rozsiahle záplavy, ktoré oblasť postihli, zničili infraštruktúru a viedli k vysídleniu obyvateľstva.⁴⁹ Najnižší podiel zapísaných detí dosahuje provincia Balochistan.

Graf č. 2 mapuje vývoj čistej miery zápisu na základné školy v rokoch 1990 až 2012 v porovnaní s požadovaným vývojom, ktorý by viedol k splneniu cieľa v roku 2015. Je viditeľné, že skutočný stav má od ideálnej stopercentnej miery zápisov ešte ďaleko a približuje sa k nemu len mierne.

⁴⁸Andrabi, T.R.; Das, J.; Khwaja, A.I.: *Education Policy in Pakistan: A Framework for Reform*. [cit.2014-28-03]. Dostupné na internete: <http://www.hks.harvard.edu/fs/akhwaja/papers/Education_Policy_in_Pakistan_12-12-2010_.pdf> s.1

⁴⁹Mahmood, J.: *Floods devastate 1,800 schools, displace 0.25m students in Sindh*. [cit.2014-23-05]. Dostupné na internete: <http://centralasiaonline.com/en_GB/articles/caii/features/pakistan/2010/08/25/feature-01>

Graf č.2: Čistá miera zápisu na základné školy v Pakistane

Prameň: Pakistan Bureau of Statistics : *Pakistan Social And Living Standards Measurement Survey*. Dostupné na internete: < <http://www.pbs.gov.pk/node/856>>

Na to, aby krajina dosiahla stav univerzálneho primárneho vzdelania však nestačí, aby boli všetky deti na základnú školu zapísané. Zápis predstavuje len prvý krok. Podstatné je, aby všetci zapísaní žiaci základnú školu rovnako aj úspešne ukončili, čo v praxi častokrát býva problémom, najmä v rozvojových krajinách. Druhým indikátorom, na základe ktorého sledujeme plnenie druhého miléniového cieľa je preto podiel žiakov, ktorí začnú 1. ročník a dosiahnu posledný ročník základnej školy. V Pakistane tento ukazovateľ vyjadruje mieru zotrvania žiakov do posledného, teda piateho ročníka základnej školy. Pre jednoduchosť budeme v nasledujúcom texte využívať označenie „*miera zotrvania*“.

Zmeny hodnôt miery zotrvania v rokoch 1990 až 2012 sú spracované v tabuľke č. 3. Paradoxom je, že v roku 1990 dosahovala miera zotrvania rovnaké hodnoty aké má v súčasnosti. V roku podpisu Miléniovej deklarácie bola miera zotrvania žiakov do posledného ročníka základnej školy dokonca vyššia. Je však nutné poznamenať, že od školského roku 2004/2005 bol pri vytváraní hodnotiacich analýz a štatistík používaný nový zdroj informácií a nové zberné metódy pre sledovanie tohto ukazovateľa. Preto sa pre komplexný ucelený obraz zameriame na údaje získané z *Prieskumu pakistanských sociálnych a životných štandardov*^{50 51}.

⁵⁰ vlastný preklad z angl.: Pakistan Social and Living Standard Measurement Survey (PSLM)

⁵¹ Do roku 2004 sa využívali údaje z Národného informačného systému manažmentu vzdelávania (National Education Management Information System - NEMIS).

Tabuľka č.3 :Podiel žiakov v Pakistane a jeho provinciách, ktorí začnú prvý a dosiahnu posledný ročník základnej školy

Podiel žiakov, ktorí začnú prvý a dosiahnu posledný ročník základnej školy (%)									
Región	1990/ 91	2001/ 02	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2010/ 11	2011/ 12
Pakistan	50	57	44	43	46	47	49	49	50
Punjab	-	-	46	45	49	50	51	52	52
Sindh	-	-	47	46	47	49	51	52	53
KP	-	-	36	37	38	38	41	41	42
Balochistan	-	-	27	25	29	32	34	32	35

Prameň: vlastné spracovanie podľa :Pakistan Bureau of Statistics : Pakistan Social And Living Standards Measurement Survey. Dostupné na internete: < <http://www.pbs.gov.pk/node/856>>

Ako môžeme vidieť v tabuľke č.3, miera zotrvania od roku 2004 zaznamenala len nepatrný pokrok, narástla o 4 percentuálne body. Pri hodnotách, aké dosahuje v súčasnosti, polovica žiakov zapísaných na základnú školu sa do posledného piateho ročníka nedostane. Po kombinácii údajov o miere zotrvania a čistej miere zápisu vieme odhadnúť, že v súčasnosti v Pakistane základnú školu úspešne ukončí zhruba štvrtina z celkového počtu detí príslušného školského veku - približne polovica z 57 % zapísaných. Tabuľka nám ďalej umožňuje sledovať a porovnať vývoj miery zotrvania rovnako aj v jednotlivých provinciách, pričom výsledky troch z nich korešpondujú s celkovým trendom v krajine. Provincia Balochistan však za ostatnými značne zaostáva vzhľadom na to, že v tejto oblasti z celkového počtu detí zapísaných na základnú školu postúpi do piateho ročníka iba 35 %. Keďže podiel zapísaných žiakov, ktorí dosiahnu piaty ročník, v súčasnosti v Pakistane nezodpovedá požiadavke stopercentnej miery zotrvania pre splnenie druhého miléniového cieľa, možno na báze aj tohto indikátora predpokladať, že cieľ do roku 2015 naplnený nebude.

Tretia veličina, ktorá sa v Pakistane pri hodnotení stavu vzdelanosti v krajine využíva, je miera gramotnosti. Pri jej výpočte sa do úvahy však berie len populácia vo

veku desať a viac rokov. V roku 2000, keď bola prijatá Miléniová deklarácia, sa Pakistan zaviazal do roku 2015 dosiahnuť gramotnosť tejto časti populácie na úrovni 88 %.⁵²

Tabuľka č.4: Miera gramotnosti v Pakistane a jeho provinciách

Miera gramotnosti (%)									
Región	1990/ 91	2001/ 02	2004/ 05	2005/ 06	2006 /07	2007 /08	2008/ 09	2010/ 11	2011/ 12
Pakistan	35	45	53	54	55	56	57	58	58
muži	48	58	65	65	67	69	69	69	70
ženy	21	32	40	42	42	44	45	46	47
Punjab	-	47	55	56	58	59	59	60	60
Sindh	-	46	56	55	55	56	59	59	60
KP	-	38	45	46	47	49	50	50	52
Balochistan	-	-	37	38	42	46	45	41	46

Prameň: Pakistan Bureau of Statistics : Pakistan Social And Living Standards Measurement Survey. Dostupné na internete: < <http://www.pbs.gov.pk/node/856>>

V tabuľke č.4 sú spracované zmeny v miere gramotnosti od roku 1990, kedy bolo schopných písať a čítať s porozumením len 35% obyvateľstva vo veku vyššom ako 9 rokov. Posledné dostupné údaje z akademického roku 2011/2012 dosvedčujú, že Pakistan ani v miere gramotnosti nezaznamenal významný progres; v roku 2012 tvoria iliteráti až 42 % populácie skúmaného veku. V provinciách taktiež miery gramotnosti zostávajú na tej istej úrovni a pokrok je skutočne len nepatrný. Ak porovnáme hodnoty pre gramotnosť mužov a žien a ich vývoj v čase, zistíme, že je to práve ženská gramotnosť, ktorá významne zaostáva aj napriek tomu, že sa od roku 1990 podiel gramotných žien viac ako zdvojnásobil. V súčasnosti nie je v Pakistane schopná písať a čítať približne každá druhá žena. Na druhej strane miera gramotnosti príslušná mužskému pohlaviu už k stanovenému cieľu 88% nemá ďaleko, hoci tabuľka v posledných rokoch indikuje stagnáciu. Znižovanie práve ženskej negramotnosti v krajine je kľúčovým podnetom pre pokrok smerom k tretiemu miléniovému cieľu, ktorým je posilnenie postavenia žien a presadenie rodovej rovnosti. Vzhľadom k tomu, že za dvanásť rokov od Miléniového

⁵² Ministry of Planning, Development and Reform: *Pakistan Millennium Development Goals Report 2013*. [cit.2014-24-05]. Dostupné na internete: <<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Pakistan%20MDGs%20Report%202013.pdf>> s.11

samitu sa v Pakistane miera gramotnosti zvýšila len o 13 percentuálnych bodov, je do roku 2015 nárast o ďalších 30 bodov na požadovaných 88 % veľmi nepravdepodobný.

Po skúmaní pokroku štátu Pakistan v oblasti vzdelávania prostredníctvom troch indikátorov si dovoľíme zhodnotiť, že krajina nebude schopná do roku 2015 stav univerzálneho primárneho vzdelania dosiahnuť. Ani jeden z ukazovateľov doposiaľ požadované hodnoty nevykazuje a približuje sa k nim len veľmi pomaly. Stanovené ciele, ktorými sú stopercentná čistá miera zápisu na základné školy, stopercentná miera zotrvania a miera gramotnosti na úrovni 88 %, s najväčšou pravdepodobnosťou splnené nebudú, tak ako samotný miléniový cieľ.

Neschopnosť Pakistanu uspieť možno okrem iného pripísať aj nedostatočným zdrojom alokovaných pakistanskou vládou do rezortu školstva. Verejné výdavky na vzdelanie tvorili v roku 2011 len dvojpercentný podiel hrubého národného produktu.⁵³

3.2 India

3.2.1 Základná charakteristika štátu India

India, celým názvom Indická republika je po Číne druhou najľudnatejšou krajinou sveta s viac ako 1,2 miliardou obyvateľov.⁵⁴ Zaujímavosťou je, že medzi rokmi 2001 a 2011 sa populácia zvýšila o 20 % a tento trend bude naďalej rastúci aj v budúcnosti. Rozloha krajiny predstavuje približne tretinu rozlohy Spojených štátov amerických a je siedmou najväčšou krajinou sveta. Nachádza sa na juhovýchode Ázie na indickom subkontinente. Hraničí s Pakistanom, Afganistanom, Čínou, Nepálom, Bhutánom, Mjanmarskom a Bangladéšom. V blízkosti sa tiež nachádza ostrovný štát Srí Lanka v Indickom oceáne.

Indická civilizácia je jedna z najstarších na svete a jej vznik sa datuje do obdobia roku 3 200 pred Kristom. India ako samostatný štát však získala nezávislosť až v 20. storočí, keď sa v roku 1947 vyslobodila spod nadvlády Veľkej Británie. Najväčšou

⁵³ Ministry of Finance, Government of Pakistan: *Pakistan Economic Survey, Economic and Social Indicators*. [cit.2014-24-05]. Dostupné na internete: <http://finance.gov.pk/survey/chapters_14/Economic_Indicators.pdf> s.6

⁵⁴ World Population Review: *India Population 2014*. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://worldpopulationreview.com/countries/india-population/>>

postavou národného oslobodeneckého hnutia proti britským kolonizátorom bol Mahátma Gándhí. Tento indický mysliteľ a politik bol zástancom nenásilného odporu proti koloniálnej nadvláde, zastával princíp rasovej aj náboženskej rovnoprávnosti, čo bolo v tomto období na území Indie veľmi dôležité aj kvôli nepokojom s novovznikajúcim Pakistanom. Akt nezávislosti Indie bol podpísaný v auguste 1947, kedy moslimovia na severo-východe aj západe vytvorili samostatný štát Pakistan. Čo sa týka náboženstva, až 81 % obyvateľov tvoria hinduisti, 13, 4 % moslimovia a len približne 2 % kresťania.⁵⁵

Z pohľadu administratívneho členenia krajiny tvorí Indiu 28 štátov a 7 pridružených teritórií. India je teda federatívna republika, súčasným prezidentom je Pranab Mukherjee v úrade od roku 2012. Hlavným mestom Indie je Nové Dillí, je tiež sídlom indickej vlády.

Najväčším mestom a ekonomickým centrom je Bombaj. Hoci ekonomika Indie je celkovo štvrtou najväčšou na svete, krajina sa radí k chudobnejším krajinám sveta. HDP na jedného obyvateľa krajiny dosahuje podľa údajov Svetovej banky len 1 500 USD.⁵⁶ Až tretina populácie, t.j. viac ako 400 miliónov obyvateľov, žije pod hranicou chudoby, čo znamená, že majú k dispozícii menej ako 1,25 USD na deň.⁵⁷ Polovicu chudobných obyvateľov pri tom tvoria iba deti a až 40 % všetkých chudobných detí sveta žije v Indii. Znižovanie chudoby je teda hlavným cieľom vlády už od získania nezávislosti v roku 1947.

3.2.2 Školstvo a vzdelávanie v Indii

Sektor školstva v Indii spadá do kompetencií jednak centrálnej vlády, no rovnako sa na jeho riadení a tvorbe vzdelávacej politiky podieľajú vlády jednotlivých štátov, ktoré majú v niektorých otázkach priznanú autonómiu. Zodpovednosť za rezort školstva nesie Ministerstvo rozvoja ľudských zdrojov⁵⁸, ktoré zahŕňa dve oddelenia: Oddelenie základného vzdelania a gramotnosti⁵⁹ a Oddelenie stredného a vyššieho vzdelania⁶⁰. Pri

⁵⁵CIA: *The World Factbook - India*. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>>

⁵⁶World bank: *GDP per capita*. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>>

⁵⁷World bank: *India*. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/IND>>

⁵⁸ z angl.: Ministry of Human Resource Development (MHRD)

⁵⁹ z angl.: Department of Elementary Education and Literacy

⁶⁰ z angl.: Department of Secondary and Higher Education

tvorbe politiky v oblasti vzdelávania záujmy jednotlivých štátov Indie reprezentujú ministri školstva, ktorí sú členmi Centrálného poradného výboru pre vzdelávanie^{61 62}.

Vzdelanie je zakotvené v Ústave Indie ako jedno zo základných práv a 86. dodatok k ústave prijatý v roku 2002 priamo udáva štátu povinnosť poskytnúť bezplatné vzdelanie všetkým indickým deťom vo veku 6 až 14 rokov.⁶³

Vzdelávanie v Indii je poskytované hlavne štátom a jeho verejnými školami, neprehliadnuteľný význam však má tiež súkromný sektor. „Svetová banka odhaduje, že 27 % všetkých indických detí sa vzdeláva v súkromných školách.“⁶⁴ V školskom roku 2013/2014 bolo v Indii 1 093 969 štátnych škôl⁶⁵ a 319 990 súkromných škôl⁶⁶, pričom tie štátne zamestnávali 59,73 % všetkých učiteľov⁶⁷ a na jedného učiteľa v nich pripadalo 26 žiakov⁶⁸.

Školský systém v Indii je rozdelený už štandardne do viacerých úrovní, pričom primárne vzdelanie zabezpečujú základné školy. Prvý stupeň štúdia je rozdelený do ôsmich ročníkov, tzv. štandardov, ktoré navštevujú deti vo veku od 6 do 14 rokov. Stredné školy sú zložené z dvoch cyklov po dva roky, ktoré poskytujú nižšie a vyššie stredné vzdelanie. Na konci ôsmeho, desiateho aj dvanásteho ročníka žiaci absolvujú záverečné skúšky potrebné pre postup do ďalšieho vyššieho stupňa vzdelávacej sústavy.⁶⁹

Druhým miléniovým cieľom OSN je zabezpečiť základné vzdelanie pre všetkých, preto sa ďalej budeme sústreďovať len na základné školy. Ich počet v Indii v roku

⁶¹ z angl.: Central Advisory Board of Education (CABE)

⁶²Norric.org: *Report on The System of Education in India*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://norric.org/files/education-systems/India-2006.pdf>> s.5

⁶³The Constitution (Eighty-Sixth Amendment) Act, 2002. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://indiacode.nic.in/coiweb/amend/amend86.htm>>

⁶⁴Global Envision: *Private education in India can benefit poor people*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.globalenvision.org/library/8/767>>

⁶⁵National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2013-14*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.dise.in/Downloads/Publications/Publication2013-14/FlashBook2013-14.pdf>> s.1

⁶⁶ ibid. s.2

⁶⁷National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2013-14* [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.dise.in/Downloads/Publications/Publication2013-14/FlashBook2013-14.pdf>> s.13

⁶⁸ ibid. s.15

⁶⁹Education Policy and Data Center: *India*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.epdc.org/country/india>>

2013/2014 dosahoval 858 916⁷⁰ s priemerne 25 žiakmi v jednej triede⁷¹, pričom priemerný počet tried na školu bol 3,5⁷². Na 10 km² pripadalo v priemere 3,66 škôl⁷³.

Tabuľka č. 5 :Stav základného školstva v Indii v školskom roku 2013/2014

Základné školy v Indii v školskom roku 2013/2014	
Školy s prístupom k pitnej vode	94,09%
Školy vybavené toaletami pre chlapcov	93,93%
Školy vybavené toaletami pre dievčatá	80,85%
Školy vybavené počítačom	9,25%
Školy vybavené knižnicou	72,39%
Školy s bezbariérovým prístupom	84,09%
Školy s dostupnou elektrickou energiou	41,85%
Podiel škôl s jediným učiteľom	11,46%
Priemerný počet učiteľov na školu	3,1
Počet žiakov na učiteľa	25

Prameň: vlastné spracovanie podľa: National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.dise.in/Downloads/Publications/Publication2013-14/FlashBook2013-14.pdf>>

Údaje o stave základných škôl v Indii, ich vybavení a učiteľoch ponúka tabuľka č. 5. Hovorí nám o tom, že dnes už je väčšina škôl v Indii vybavená toaletami, knižnicou, pitnou vodou a bezbariérovým prístupom. Menej ako polovica však má napojenie na elektrickú energiu a iba necelých 10 % škôl disponuje počítačom. Čo sa týka učiteľov, na jednu základnú školu pripadajú v priemere traja učitelia a na jedného učiteľa pripadá 25 žiakov. V súčasnosti v Indii až 11,46 % základných škôl zamestnáva jediného učiteľa. Pre skvalitňovanie výuky je dobré pomer žiak - učiteľ znižovať, na čo je potrebný dostatok kvalifikovaných pedagógov. Za školenie a akreditáciu učiteľov je zodpovedná Národná rada pre vzdelávanie učiteľov⁷⁴.

⁷⁰ National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE*. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.dise.in/Downloads/Publications/Publication2013-14/FlashBook2013-14.pdf>> s.3

⁷¹ ibid. s.6

⁷² ibid. s.6

⁷³ ibid. s.4

⁷⁴ z angl.: National Council for Teacher Education (NCTE)

3.2.3 *Iniciatívy indickej vlády v otázke vzdelávania*

Prvá Národná Politika Vzdelávania⁷⁵ sa objavila v roku 1968 v čase, kedy pozíciu premiéra zastávala Indira Gándhiová. Bolo vymedzených 17 základných princípov týkajúcich sa vývoja vzdelania v krajine. Bezplatná povinná školská dochádzka pre všetky deti vo veku do 14 rokov bola najväčšou prioritou. Významnú úlohu zohrávali aj smernice týkajúce sa vzdelávania učiteľov, vyrovnávania príležitostí na vzdelanie pomocou *Spoločného školského systému* (CSS)⁷⁶, vysokoškolského vzdelania, podpory gramotnosti a vzdelávania dospelých a rozvoja spoločnej vzdelávacej štruktúry. Táto politika mala byť každých 5 rokov prehodnotená a v prípade potreby vhodne upravená pre ďalšie obdobie.

Spoločný školský systém a spoločná vzdelávacia štruktúra boli dôležité kroky indickej vlády, ktorých účelom bolo zriaďovať školy dostupné všetkým deťom. Tieto školy mali prijímať žiakov bez ohľadu na príslušnosť k jednotlivým kastám, vierovyznanie, sociálny status či pohlavie.⁷⁷ Školy sa mali vyrovnávať štandardu drahých súkromných škôl, ktoré majú tendenciu odstrašiť rodičov s priemerným príjmom, pre ktorých sú náklady vyplývajúce zo štúdia ich detí na takýchto školách nepredstaviteľné. Tento systém má zabezpečiť prijatie jednotnej štruktúry vzdelávacej sústavy (10+2+3)⁷⁸ vo všetkých častiach krajiny a funguje aj v rozvinutých krajinách ako je napríklad Veľká Británia a USA.

Národná politika vzdelávania bola prelomom v histórii vzdelávania v Indii a priniesla radikálne zmeny do existujúceho školského systému v snahe zvyšovať jeho kvalitu. Politika bola koncipovaná v súlade s rozhodnutiami centrálnej vlády na odporúčania *Národnej komisie pre vzdelávanie*⁷⁹.

Po podrobných analýzach zavedenej politiky a jej úspešnosti v praxi bola v roku 1986 vypracovaná nová politika vzdelávania. Kľúčové body politiky z roku 1968, ako napríklad Spoločný školský systém, zostali nezmenené. Zmeny však boli implementované najmä v organizácii štruktúry základného vzdelania a 10 rokov štúdia potrebných pre úplné základné vzdelanie bolo tak rozdelených na tri stupne.⁸⁰ V máji roku 1990 bol opäť

⁷⁵ z angl.: National Policy on Education (NPE)

⁷⁶ z angl.: Common School System (CSS)

⁷⁷ *National Policy on Education, 1968*. [cit.2014-19-02] Dostupné na internete:

< http://www.indg.in/primary-education/policiesandschemes/national_policy_on_education_1968.pdf >

⁷⁸ *ibid.*

⁷⁹ z angl.: National Commission on Education

⁸⁰ model 5 + 3 + 2; základné vzdelanie (5 rokov), vyššie základné vzdelanie (3 roky), „najvyššie“ základné vzdelanie (2 roky)

zriadený výbor pre revíziu politiky, na ktorej čele stál Acharya Ramamurti. V spolupráci s *Centrálnou poradnou radou pre vzdelávanie*⁸¹ v roku 1992 uverejnili modifikovanú vzdelávaciu politiku pre nasledujúce obdobie.

Národná politika vzdelávania z roku 1992 bola opäť predstavená s víziou základného vzdelania pre všetkých a jej realizáciou v praxi. Vo svojej koncepcii identifikovala tri špecifické oblasti, na ktoré bolo potrebné sa zamerať, aby sa podarilo dosiahnuť cieľ univerzálneho základného vzdelania; univerzálny prístup k základnému vzdelaniu a zápis na základné školy, zabezpečenie pravidelnej školskej dochádzky žiakov a ich kontinuálneho vyučovania až do 14-teho roku života, a v neposlednom rade zvyšovanie kvalitatívnej úrovne vzdelávania v krajine.⁸²

India je krajina s obrovským počtom obyvateľov, z ktorých tzv. *registrované kasty*⁸³ tvoria približne 16,6 % a *registrované kmene*⁸⁴ predstavujú 8,6 % obyvateľstva.⁸⁵ Ústavou takto kategorizovaní obyvatelia sú príslušníkmi historicky znevýhodňovaných skupín a počas britskej nadvlády na indickom subkontinente boli súhrnne označovaní pojmom *Depressed Classes*⁸⁶. Z nepriaznivého postavenia týchto skupín prirodzene vyplýva nerovnosť možností a nerovnaký prístup ku vzdelaniu. Možno hovoriť o marginalizácii registrovaných kást a kmeňov. Tvrdenie dokladujú nízke úrovne miery gramotnosti registrovaných kást a kmeňov v kontraste s ostatným obyvateľstvom.

⁸¹ z angl.: Central Advisory Board of Education (CABE)

⁸² Government of India: *National Policy on Education (as modified in 1992)*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NPE86-mod92.pdf>

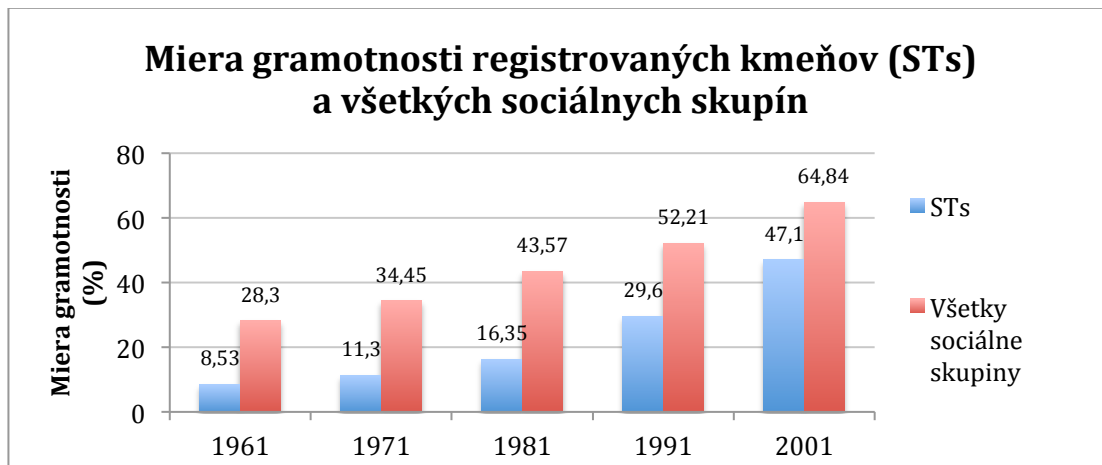
⁸³ z angl.: Scheduled Castes (SCs)

⁸⁴ z angl.: Scheduled Tribes (STs)

⁸⁵ Government of India: *Office of the Registrar General & Census Commissioner - 2011 Primary Census Abstract*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://www.censusindia.gov.in/2011census/hlo/pca/pca_pdf/PCA-CRC-0000.pdf>

⁸⁶ z angl.: tzv. 'utláčané' triedy

Graf č. 3: Miera gramotnosti registrovaných kmeňov (STs) a všetkých sociálnych skupín

Prameň: Ministry of Tribal Affairs, Government of India: *Statistical Profile of Scheduled Tribes in India*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <<http://tribal.nic.in/WriteReadData/CMS/Documents/201211291056450078125 File1386.pdf>> s.9

Národná politika vzdelávania z roku 1992 kladie dôraz na odstránenie týchto nerovností a vyzdvihuje rovnosť možností vzdelávať sa pre všetkých, bez ohľadu na kastovú či náboženskú príslušnosť. Prostredníctvom tejto politiky sa indická vláda okrem iného zaviazala poskytovať stimuly takto sociálne znevýhodneným rodinám, aby rodičia dohliadali na pravidelnú školskú dochádzku svojich detí do štrnásteho roku života.⁸⁷ Taktiež prijala záväzok dohliadať na zápisy do škôl a úspešné ukončenie základného vzdelania žiakov pochádzajúcich z kást a kmeňov, či zamestnávať učiteľov, ktorí sú príslušníkmi takýchto sociálnych skupín.⁸⁸ Z grafu č.3 možno dedukovať, že iniciatívy v rámci Národnej politiky vzdelávania zaznamenali určitý úspech, vzhľadom na to, že hodnoty gramotnosti sociálne znevýhodnených skupín sa postupne približujú hodnotám príslušným celej populácii Indie. Graf naznačuje, že v rozmedzí rokov 1991-2001 sa hodnoty gramotnosti registrovaných kmeňov takmer zdvojnásobili.

Je dôležité uvedomiť si, že politika bola modifikovaná až po prijatí Svetovej deklarácie o vzdelávaní pre všetkých v marci v roku 1990. Deklarácia zaradila primárne vzdelanie k základným právam a vymedzila ciele v oblasti vzdelávania, ktoré sa medzinárodné spoločenstvo zaviazalo splniť do roku 2000. Pôvodné ciele sa ani zďaleka

⁸⁷National Council of Educational Research and Training: *National Policy on Education, 1986 (modified in 1992)*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://www.ncert.nic.in/oth_anoun/npe86.pdf> s.8

⁸⁸Government of India: *National Policy on Education (as modified in 1992)*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NPE86-mod92.pdf>

nepodarilo plniť čo bolo zámienkou pre zvolanie Svetového fóra o vzdelaní v meste Dakar. Zámerom bolo prekonať medzeru medzi teóriou a praxou.⁸⁹

India je aktívnym účastníkom v medzinárodných organizáciách a signatárskym štátom mnohých medzinárodných dohovorov, deklarácií a zmlúv, ktoré sa okrem iného dotýkajú aj vzdelávania. Globálne iniciatívy smerujúce k univerzalizácii základného vzdelania sa tiež odrazili vo vnútroštátnej politike Indie v sektore školstva. Už od roku 1948, kedy bola podpísaná Deklarácia ľudských práv, a v ešte väčšej miere po podpísaní Miléniovej deklarácie v roku 2000, India podnikala kroky smerujúce k dosiahnutiu univerzálneho základného vzdelania. Niektoré z nich si podrobnejšie priblížime v nasledujúcom texte.

Operation Blackboard

Táto schéma bola spustená v roku 1987 s cieľom zabezpečiť minimálne nutné vybavenie všetkým základným školám v krajine. Vláda v rokoch 1987 - 1994 v rámci programu *Operation Blackboard* alokovala 1,28 milióna rupií⁹⁰ pri postupnom vybavovaní štátnych škôl chýbajúcimi zariadeniami, pomôckami a potrebami. Základná škola by mala byť vybavená „*dvomi adekvátne veľkými miestnosťami, použiteľnými v každom počasí, tabuľami, mapami, grafmi a inými nevyhnutnými učebnými pomôckami a hračkami*“⁹¹. Ďalšou požiadavkou boli oddelené toalety pre chlapcov a dievčatá. Zároveň by na každú školu mali pripadať aspoň dvaja učitelia, ktorí absolvovali špeciálne školenie pod záštitou tohto programu, z toho minimálne jeden ženského pohlavia.⁹²

Operation Blackboard predstavovala krok vpred smerom k implementácii Národnej vzdelávacej politiky z roku 1986, ktorej zámerom bolo priniesť kvalitatívne zlepšenie základného vzdelania. Hlavná myšlienka programu *Operation Blackboard* bola založená na predpoklade, že zlepšenie študijných podmienok a školského prostredia pomôže nielen zvýšiť mieru zápisu na základné školy, ale zároveň podmieni kontinuálne štúdium žiakov

⁸⁹UNESCO: *World Education Forum 2000*. [cit.2014-21-02]. Dostupné na internete: <<http://www.unesco.org/education/wef/en-conf/dakframeng.shtm>>

⁹⁰Gupta, A.: *Education status report - India*. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <<http://www.educationinnovations.org/sites/default/files/Education%20Status%20Report%20%20India.pdf>> s.7

⁹¹Kumari, B.V.: *Operation Blackboard*.2009. s.10

⁹²Chin, A.: *Can Redistributing Teachers Across Schools Raise Educational Attainment? Evidence from Operation Blackboard in India*. [cit.2014-19-02] Dostupné na internete: <http://www.uh.edu/~achin/research/chin_indiaOB.pdf> s.5

základnej školy až do posledného ročníka a zredukuje počet prípadov, keď žiaci štúdium ukončia predčasne.

Po reforme Národnej vzdelávacej politiky v roku 1992 bola v súlade s ňou poupravená aj schéma *Operation Blackboard*. Počet miestností aj učiteľov pripadajúcich na jednu školu sa zvýšil na tri. Rozšírila sa aj pôsobnosť programu na vyššie základné školy. Zmeny nastali i v jeho riadení a implementácii, keď zodpovednosť za tieto činnosti prevzali lokálne regionálne výbory.⁹³ Od zavedenia v roku 1987 táto schéma pokryla takmer všetky školy v rurálnych oblastiach v Indii.

Sarva Shiksha Abhiyan

Program Sarva Shiksha Abhiyan (SSA), známy tiež ako *Vzdelanie pre všetkých*⁹⁴, bol vlajkovou loďou indickej vlády spomedzi programov v tejto oblasti, pretože z predchádzajúcich koncepcií v otázke vzdelávania prevzal niektoré špecifické prvky (napríklad *Operation Blackboard* - zabezpečenie vybavenia a infraštruktúry), a zastrešil ich pod jednotnú schému. Program bol spustený v roku 2001 na odporúčania konferencie, na ktorej sa v roku 1998 zišli ministri školstva jednotlivých štátov Indie.⁹⁵ Prvotným zámerom programu je minimalizovať sociálne, regionálne a rodové rozdiely v úrovni vzdelania, a to najmä aktívnou spoluúčasťou verejnosti pri riadení a manažmente škôl.⁹⁶ Program SSA je prejavom snahy indickej vlády umožniť všetkým deťom zlepšovať si svoje schopnosti a vedomosti prostredníctvom kvalitného komunitou riadeného školstva. V rámci SSA bolo vytýčených niekoľko konkrétnych cieľov, ku ktorým sa mala pomocou tejto misie indická spoločnosť postupne približovať. Úplnou prioritou zostávalo, aby všetky deti boli zaradené do výuky a do roku 2007 úspešne ukončili päť ročníkov prvého stupňa základnej školy a do roku 2010 osem ročníkov základnej školy. Dôraz sa mal pri vyučovaní klásť na predmety a oblasti výuky bezprostredne dôležité a potrebné pre život žiaka. Dôležitosť sa pripisuje vzdelávaniu dievčat a detí so zdravotným postihnutím.

Aby sa sledovala implementácia programu a jej výsledky, bolo potrebné zriadiť dozornú štruktúru alebo orgán. Túto funkciu prevzala *Národná misia pre SSA*⁹⁷, ktorá

⁹³ Aggarwal, J.C.: *Development And Planning Of Modern Education*. 2009.s. 96

⁹⁴ vlastný preklad z angl.: Education for All

⁹⁵ Gupta, K.R.: *Concise Encyclopaedia Of India*. 2006. s.577

⁹⁶ India.gov.in : *Sarva Shiksha Abhiyan... Education For All*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://www.archive.india.gov.in/spotlight/spotlight_archive.php?id=31>

⁹⁷ vlastný preklad z angl.: National Mission for SSA

monitoruje dosiahnutý pokrok. Na jej čele stojí premiér Indie a členom Výkonného výboru misie je tiež minister školstva.

SSA je implementovaná vo všetkých štátoch a teritóriách Indie a dotýka sa približne 200 miliónov detí v 1,2 milióna obydli v celej Indii.⁹⁸ V rámci iniciatívy SSA sú otvárané nové školy v oblastiach, kde takéto zariadenia chýbajú. Podpora je vyjadrená aj už existujúcim školám, či už vo forme zlepšovania vybavenia školy (dodatočné triedy, sanitárne zariadenia, vybavenie pitnou vodou, školské potreby a iné), alebo formou poskytovania finančných grantov a prostriedkov na údržbu. Pokiaľ škola nemá k dispozícii kvalifikovaných učiteľov, štát zabezpečí ich rekvalifikáciu, prípadne škole pridelí dodatočných učiteľov s požadovaným vzdelaním. Program SSA do konca roku 2006 umožnil v Indii otvorenie 117 677 nových škôl, výstavbu 143 358 nových vyučovacích miestností, 90 165 zariadení s pitnou vodou a pridelil školám 386 458 nových učiteľov.⁹⁹ Výsledkom bolo, že počet zapísaných detí sa v rokoch 2001 až 2007 zvýšil až o 25 miliónov a tiež počet detí vôbec nenavštevujúcich školu sa znížil na sedem miliónov.¹⁰⁰

Program SSA je sponzorovaný hlavne centrálné z rozpočtu indickej vlády, no na financovaní sa podieľajú aj jednotlivé príslušné štáty Indie, ktoré prispievajú 25 percentami.¹⁰¹

Program Mid-Day Meal

Program Mid-Day Meal spustená v roku 1995 má za cieľ zrýchliť univerzalizáciu základného vzdelania pomocou zvýšenia zápisu a dochádzky reguláciou nutričnej hodnoty prijímanej deťmi počas času stráveného v škole. Dôvodom programu je podpora účasti na vzdelávaní a prevencia hladu v triedach, čo má pozitívny vplyv na zdravie detí, posilňuje sociálnu a rodovú rovnosť. Cieľová skupina tohto vládneho programu sú deti v prvom až piatom ročníku, najmä tie z chudobných rodín a znevýhodnených vrstiev. Táto podpora je kľúčová predovšetkým v obdobiach sucha. Program poskytuje zadarmo varené jedlá zo surovín zabezpečených ústrednou vládou v hodnote 100 gramov na dieťa na deň.¹⁰²

⁹⁸Shah, S.: *India Business Yearbook 2009*. 2009. s. 310

⁹⁹Jha, P.: *Public Provisioning for Elementary Education in India*. 2008. s.316

¹⁰⁰Nath, A.: *India's Progress Toward Achieving the Millennium Development Goals*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3180952/>>

¹⁰¹Majumdar, M., Mooij, J.: *Education and Inequality in India: A Classroom View*. 2012. s. 47

¹⁰²India.gov.in: *Midday Meal Scheme*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://www.archive.india.gov.in/sectors/education/index.php?id=7>>

V októbri 2007 sa tento program rozšíril aj na úroveň vyššieho základného vzdelania. Nutričná hodnota poskytovaná žiakom na tomto stupni predstavuje 700 kalórií na dieťa na deň.¹⁰³ V súčasnosti je táto podpora poskytovaná 120 miliónom detí v takmer miliónoch škôl v celej krajine.¹⁰⁴

Okrem spomínaných iniciatív indická vláda predstavila viaceré ďalšie programy zamerané obzvlášť na edukáciu dievčat ako napríklad *Národný program vzdelávania dievčat na základnej úrovni*¹⁰⁵ (NPEGEL), *Kasturba Gandhi Balika Vidyalya* (KGBV) a *Mahila Samakhya*.

3.2.4 Plnenie druhého miléniového cieľa v Indii

Hlavným indikátorom, na základe ktorého možno hodnotiť smerovanie k univerzálnemu základnému vzdelaniu aj v Indii je čistá miera zápisu na základné školy. Jej hodnoty v Indii už v roku 2000 boli v porovnaní s inými rozvojovými krajinami relatívne vysoké, dosahovali vyše 83 %¹⁰⁶. Krajina totiž venovala politickú pozornosť školstvu a vzdelávaniu už pred podpisom Miléniovej deklarácie. Ako sme už aj v predchádzajúcom texte spomenuli, prvé iniciatívy za účelom zlepšenia úrovne, vybavenosti a hlavne návštevnosti nielen základných škôl pochádzajú už z šesťdesiatych rokov minulého storočia. Na Miléniovom samite sa vláda v tomto smere zaviazala do roku 2015 dosiahnuť stopercentnú úroveň indikátora, kedy všetky deti základ školského veku, tj. vo veku od 6 do 10 rokov, budú na základnú školu zapísané.

Tabuľka č. 6 dokumentuje vývoj hodnôt ukazovateľa v Indii do roku 2010, z ktorého pochádzajú posledné oficiálne údaje OSN. Miera zápisu za 10 rokov narástla o vyše 15 percentuálnych bodov a dosiahla úroveň 98,6 %. Zároveň môžeme pozorovať, že rozdiely v mierach zápisov medzi chlapcami a dievčatami, ktoré boli v roku 2000 badateľné, sa v priebehu desiatich rokov vyrovnali. Dievčatá sa v tomto ohľade dostali na

¹⁰³Department of School Education & Literacy: *Mid-Day Scheme*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://mhrd.gov.in/middaymeal>>

¹⁰⁴Journal of Medical Society: *The Mid Day Meal scheme*. [cit.2014-26-06]. Dostupné na internete: <<http://www.jmedsoc.org/text.asp?2014/28/1/38/135226>>

¹⁰⁵z angl.: the National Programme for Education of Girls

¹⁰⁶Millennium Development Goals Indicators: *India*. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>>

úroveň chlapcov. Tento pozitívny výsledok možno priradiť aj k viacerým vládny programom, ktoré boli zamerané na vzdelávanie dievčat, napríklad NPEGEL.

Tabuľka č. 6 : Čistá miera zápisu na základné školy v Indii

Čistá miera zápisu na základné školy (%)									
	2000	2001	2002	2003	2004	2007	2008	2009	2010
Obe pohlavia	83,5	83,3	83,1	88,0	95,0	98,2	98,7	97,7	98,6
Chlapci	90,6	89,6	88,9	89,7	96,4	99,7	98,9	97,5	98,8
Dievčatá	75,9	76,4	76,7	86,2	93,5	96,5	98,4	97,9	98,5

Prameň: Millennium Development Goals Indicators: *India*. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>>

Ministerstvo rozvoja ľudských zdrojov využíva tiež indikátor *hrubá miera zápisu na základné školy*¹⁰⁷. V školskom roku 2009/2010 jeho hodnoty dovърšili 115,63 %¹⁰⁸. Hrubá miera zápisu berie do úvahy aj deti, ktoré v čase zápisu boli mladšie alebo dokonca staršie ako je oficiálny nástupný vek, preto môže dosahovať úroveň vyššiu ako 100%. Pre presnosť sa pri posudzovaní pokroku v plnení druhého miléniového cieľa však preferuje čistá miera zápisu.

Tým, že čistá miera zápisov prislúchajúca obidvom pohlaviam prekročila 95 %, čo je tzv. *cut-off úroveň*¹⁰⁹, považuje sa na báze tohto indikátora cieľ za splnený v predstihu. Tieto úrovne hodnôt ukazovateľov si jednotlivé štáty pri adaptácii miléniových cieľov môžu stanoviť v súlade s ich potrebami či možnosťami, zároveň sa tak predchádza získaniu statusu regresivity už pri miernom znížení hodnôt daného indikátora.¹¹⁰ V Indii sa okrem čistej miery zápisu cut-off úroveň využíva aj pri viacerých ďalších, ako napríklad pri detskej mortalite či podieli populácie pod hranicou chudoby.

Na základe trendu vo vývoji podielu zapísaných žiakov spracovaného v tabuľke č. 6 možno predpokladať, že do roku 2015 sa čistá miera zápisov na základné školy až na ideálnu stopercentnú hladinu dostane. Žiaľ zapísanie všetkých detí na základné školy ešte nutne neznamená ich stopercentnú dochádzku. Podľa prieskumu Národnej štatistickej

¹⁰⁷ vlastný preklad z angl.: gross enrolment rate in primary education

¹⁰⁸ National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2011-12*. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%202011-12/Flash%202011-12.pdf>> s.36

¹⁰⁹ z angl.: znížená/ zkrášaná úroveň

¹¹⁰ Borah, H.: *Tools of National MDG monitoring in India*. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <http://unstats.un.org/unsd/mdg/Resources/Attach/Capacity/manila/Presentations/S1_P2_2_India.ppt> s.16

organizácie¹¹¹ o vzdelaní v Indii z vyše 98% zapísaných žiakov základnú školu navštevuje iba 84 %¹¹². Preto hodnotenie situácie v Indii len na základe miery zápisov je nepostačujúce.

Ako sme už uviedli pri Pakistane, pre dosiahnutie univerzálneho primárneho vzdelania je okrem zápisu na základnú školu nemenej dôležité aj zotrvanie žiakov v štúdiu až do posledného ročníka a následne jeho úspešné ukončenie. „*Proces univerzalizácie základného vzdelania je zameraný na dve cieľové skupiny; jednak sú to deti, ktoré zostávajú mimo školy z rôznych sociálnych a ekonomických príčin, druhú skupinu tvoria deti, ktoré síce mali príležitosť štúdium začať, no väčšinou z podobných príčin ho museli predčasne ukončiť.*“¹¹³ Práve mieru zotrvania detí v škole aj v Indii, rovnako ako v Pakistane, kvantifikuje: podiel žiakov, ktorí začnú prvý ročník a dosiahnu posledný, teda piaty ročník. Údaje o priebehu jeho smerovania u chlapcov aj dievčat v rokoch 1995 až 2001 sú obsiahnuté v nasledujúcej tabuľke. Vidíme, že na prelome tisícročí postúpili do piateho ročníka menej ako dve tretiny žiakov základnej školy.

Tabuľka č. 7 : Podiel žiakov v Indii, ktorí začnú prvý a dosiahnu posledný ročník základnej školy

Podiel žiakov, ktorí dosiahnu piaty ročník základnej školy (%)				
	1995	1999	2000	2001
Obe pohlavia	57,3	62,0	59,0	61,4
Chlapci	59,8	63,3	59,2	59,7
Dievčatá	54,1	60,4	58,7	63,5

Prameň: Millennium Development Goals Indicators: India. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>>

Pre splnenie cieľa je nutné, aby všetky zapísané deti dosiahli piaty ročník a hodnoty ukazovateľa vykazovali 100 %. Vzhľadom na nedostupnosť dát o miere zotrvania po roku 2001 je možné jej ďalší progres len predpokladať, prihliadajúc na iné determinanty. My

¹¹¹ vlastný preklad z angl.: National Statistics Organisation

¹¹²National Sample Survey Office, National Statistical Organisation: *Education in India: 2007-08. Participation and Expenditure.* [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://mospi.nic.in/Mospi_New/upload/532_final.pdf> s.45

¹¹³Social Statistics Division, Ministry of Statistics and Programme Implementation: *Millennium Development Goals India Country Report 2014.* [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://mospi.nic.in/Mospi_New/upload/mdg_2014_28jan14.pdf> s.44

sme pre skúmanie postupu žiakov ročníkmi základnej školy zvolili indikátor, ktorý dáva do pomeru žiakov postupujúcich do piateho a žiakov zapísaných do prvého ročníka v tom istom školskom roku¹¹⁴. Je súčasťou rozsiahlych štatistík mapujúcich stav školstva v Indii, ktoré každoročne vydáva Ministerstvo rozvoja ľudských zdrojov. Ukazovateľ síce narozdiel od miery zotrvania neskúma tú istú referenčnú skupinu, teda koľko percent zo zapísaných žiakov dosiahne piaty ročník, ale porovnáva dve skupiny žiakov, t.j. počet žiakov piateho ku počtu žiakov prvého ročníka. Predpokladajme, že populačný rast v krajine je nulový a každý rok sa do prvého ročníka zapíše rovnaký počet detí. V takom prípade by oba indikátory dosahovali identické hodnoty. V skutočnosti však populácia rastie a použitie našej alternatívy teda nezaručuje úplnú presnosť. Podľa Svetovej banky ale populačný rast v Indii v posledných rokoch zaznamenáva klesajúcu tendenciu, v roku 2012 dosahoval len 1,2 %¹¹⁵. Preto si dovoľíme tvrdiť, že nepresnosti z neho vyplývajúce sú minimálne a pre odhadovanie trendu vývoja miery zotrvania žiakov na základnej škole je nami zvolený ukazovateľ postačujúci.

Graf č. 4: Pomer počtu žiakov piateho k žiakom prvého ročníka na základných školách v Indii

Prameň: vlastné spracovanie podľa: National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2013-14*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%202011-12/Flash%202011-12.pdf>> s.37

National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2011-12*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%202011-12/Flash%202011-12.pdf>> s.34

National University of Educational Planning and Administration: *Elementary Education in India, Progress towards UEE 2008-09*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%202008-09/Flash%20Statistics%202008-09.pdf>> s.27

¹¹⁴ Indikátor je označovaný pojmom 'Ratio Grade V to I'

¹¹⁵ The World Bank: *Data: Population growth (annual %)*. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW>>

V grafe č.4 je zaznamenaná rastúca tendencia vo vývoji pomeru žiakov piateho k žiakom prvého ročníka v rokoch 2006 až 2014. V sledovanom období, teda počas siedmych školských rokov, tento pomer vzrástol o 20 percentuálnych bodov a dovŕšil úroveň 93 %.

Tento stav interpretujeme nasledovne: v školskom roku 2013/2014 v Indii na 100 novozapísaných detí do prvého ročníka základnej školy pripadá v priemere 93 žiakov postupujúcich do piateho - posledného ročníka základnej školy. Počet detí vstupujúcich do piatej triedy sa postupne vyrovnáva počtu zapísaných prvákov a súčasne sa počet žiakov ukončujúcich štúdium predčasne znižuje. Vzhľadom na tento trend je možné predpokladať, že miera zotrvania zapísaných žiakov až do posledného ročníka do roku 2015 prekročí *cut-off úroveň* 95%. Uvedený predpoklad však kvôli absencii dát nemožno priamo a objektívne potvrdiť.

Indická vláda sa v neposledom rade v rámci rozvojovej agendy OSN zaviazala zvyšovať aj gramotnosť mládeže. Konkrétne sa posudzuje miera gramotnosti obyvateľstva vo veku od 15 do 24 rokov a narozdiel od Pakistanu, pre úspešné splnenie druhého miléniového cieľa v Indii musia jej hodnoty dosiahnuť 100 %. Podľa údajov OSN miera gramotnosti mladých ľudí v rokoch 1991 až 2006 narástla z nepriaznivých 61,9 % o približne 20 percentuálnych bodov.¹¹⁶ Veľký pokrok bol zaznamenaný najmä v mierach gramotnosti mladých žien. V roku 1991 bola viac ako polovica žien vo veku 15 až 24 rokov negramotná, no do roku 2006 sa miery postupne približovali hodnotám príslušným mužskému pohlaviu.¹¹⁷ Ministerstvo rozvoja ľudských zdrojov sa však vo svojich pravidelných prieskumoch zameriava na kategóriu miera gramotnosti obyvateľstva staršieho ako 6 rokov¹¹⁸, preto sú oficiálne informácie o gramotnosti mládeže v súčasnosti nedostupné. Posledné údaje pochádzajú z prieskumu Národnej štatistickej organizácie z roku 2007/2008, podľa ktorého gramotnosť mladých ľudí dosahovala úroveň 86 % (91 %

¹¹⁶Millennium Development Goals Indicators: India. [cit.2014-24-04]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>>

¹¹⁷ibid.

¹¹⁸Chakrabarti, S.:*India's Approach To Mdg Data Gaps*. [cit.2014-24-04]. Dostupné na internete: <<http://www.nscb.gov.ph/events/mdg/papers/october%202/session%204/India's%20Approach-to%20MDGgaps.doc>> s.4

muži, 80 % ženy).¹¹⁹ Prieskum tiež poukazuje na rozdiely medzi obyvateľmi rurálnych oblastí a miest. Mládež žijúca na vidieku zaostávala o 10 percentuálnych bodov (83 %).¹²⁰ Trend vývoja indikátora naznačuje, že docielenie plnej gramotnosti ľudí vo veku 15 až 24 rokov je do roku 2015 pravdepodobné.

Zo zistených údajov jednoznačne vyplýva, že splnenie druhého miléniového cieľa je v Indii pravdepodobnejšie ako je to v prípade Pakistanu. Z pozorovaných ukazovateľov, čistá miera zápisov požadovanú úroveň dovŕšila v predstihu a zostávajúce dva sa k cieľovej hladine výrazne približujú a predpokladáme, že do roku 2015 ju dosiahnu. Dovoľme si teda tvrdiť, že druhý miléniový cieľ bude v Indii splnený.

Je náročné presne určiť príčiny zmien hodnôt indikátorov, vzhľadom k tomu, že na ne vplyva mnoho faktorov, ktoré štatistiky nezachytávajú. Môžeme však aspoň odhadnúť, prečo sa v Indii situácia vyvíja priaznivejšie. Prvou možno príčinou by mohol byť fakt, že v Indii sa otázkou vzdelania indická vláda zaoberala už v roku 1968 a pri podpisovaní Miléniovej deklarácie mala za sebou už celú radu programov a schém zameraných na zlepšovanie stavu školstva v krajine. V Pakistane naopak, ako sme už uvádzali v predchádzajúcej kapitole, aj v súčasnosti vláda alokuje do sektoru školstva len nepatrný podiel štátneho rozpočtu. Druhou možnou príčinou, pre ktorú sa Indii darí, je fakt, že jej ekonomický význam vo svetovom hospodárstve narastá. S tým súvisiace prílevy zahraničných investícií a outsourcingu zväčša sprevádzajú školenia a tréningy indickej pracovnej sily pod záštitou zahraničného investora, čo pôsobí na vzdelanosť v krajine len pozitívne. Cieľom však pre rozsah bakalárskej práce nie je zistiť príčiny vývoja indikátorov v oboch krajinách, preto im nebudeme venovať viac priestoru.

Hoci podľa výsledkov nášho výskumu sú výhliadky pre splnenie cieľa pre jednu krajinu priaznivejšie, pre druhú menej, obe majú pred sebou ešte dlhú cestu, aby zabezpečili svojim občanom, kvalitné univerzálne základné a neskôr možno aj vyššie vzdelanie.

¹¹⁹Ministry of Statistics and Programme Implementation: *Millennium Development Goals India Country Report 2011*. [cit.2014-24-04]. Dostupné na internete: <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/MDG/english/MDG%20Country%20Reports/India/MDG_India_2011.pdf> prílohy s.[8]

¹²⁰ ibid.

Záver

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo zhodnotiť plnenie druhého miléniového cieľa OSN vo vybraných štátoch sveta a na základe vyskúmaných údajov vysloviť predpoklad o jeho splnení. V práci sme skúmali dve rozvojové krajiny, konkrétne Pakistan a Indiu, a s použitím troch indikátorov sme zhodnotili ich smerovanie k dosiahnutiu univerzálneho základného vzdelania.

V prvej kapitole sme využitím najmä internetových zdrojov priblížili okolnosti podpisu Miléniovej deklarácie ako podkladu miléniových rozvojových cieľov. Tie sme následne presne vymedzili s tým, že v ďalších častiach práce sme sa venovali už len druhému z nich. Definovali sme ukazovatele slúžiace na sledovanie pokroku a uviedli sme tiež metódy ich výpočtu. Keďže vzdelanie nie je izolovaný jav a vplýva na všetky aspekty ľudského života, a zároveň na národnej úrovni ovplyvňuje politické aj ekonomické smerovanie krajiny, venovali sme jednu podkapitolu práve významu vzdelania pre krajinu.

V druhej kapitole sme stanovili hlavný a tiež čiastkové ciele jednotlivých častí práce a metódy, ktoré sme používali pri zostavovaní danej práce, a akými sme skúmali problémy najmenej rozvinutých krajín.

V tretej kapitole sme sa venovali samotnému hodnoteniu plnenia miléniového cieľa v Indii a Pakistane. Po stručnej všeobecnej charakteristike oboch krajín a podrobnej analýze školských systémov obidvoch štátov na báze miery zápisov do základných škôl, miery zotrvania žiakov na základnej škole do posledného ročníka a miery gramotnosti regresne mapujeme vývoj týchto ukazovateľov z obdobia ešte pred prijatím Miléniovej deklarácie až do súčasnosti, čo predstavuje hlavný prínos predkladanej práce.

Teoretické poznatky z prvej kapitoly sme využili v kapitole tretej, kde sme v prípade Indie, pre nedostupnosť dát o aktuálnych hodnotách miery zotrvania žiakov základných škôl až do posledného ročníka, museli adekvátne zvoliť alternatívny indikátor.

Po dôslednom skúmaní trendov vo vývoji jednotlivých ukazovateľov sme zhodnotili výhliadky oboch krajín na dosiahnutie univerzálneho základného vzdelania a vyslovili sme predpoklad o nesplnení druhého rozvojového cieľa v prípade Pakistanu, pretože ani v jednom z ukazovateľov významne nepokročil. V prípade Indie naopak predpokladáme dosiahnutie stopercentných hodnôt sledovaných veličín dokonca v predstihu, vzhľadom na jej veľmi dobré výsledky najmä v čistej miere zápisov.

Obidve krajiny však majú v oblasti školstva čo vylepšovať, preto veríme, že India bude v rovnakom trende pokračovať aj naďalej, prípadne sa analogicky zameria na stredný stupeň vzdelania. V prípade Pakistanu sa tiež domnievame a veríme, že ak sa v budúcnosti vzdelávaniu dostane adekvátnej politickej pozornosti, bude krajina v oblasti vzdelávania napredovať rovnako ako jej „väčší sused“.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

- [1] AGGARWAL, J.C. 2009. Development And Planning Of Modern Education. 3. vydanie. New Delhi : Vikas Publishing House, 2009. 602 s. ISBN 978-81-259-2531-6.
- [2] GUPTA, Amita: 2006. Concise Encyclopaedia Of India. 1. vydanie. New Delhi : Atlantic Publishers, 2006. 440 s. ISBN 978-81-269-0638-3.
- [3] HAMILTON, Charles V.; O'CONNELL, Lesley; BIRDSALL, Nancy. 2001. Race, Human Capital Inequality, and Income Distribution in South Africa, Brazil and the United States. London : Lynne Rienner Publishers, 2001. 627 s. ISBN 1-58826-026-7.
- [4] JHA, Praveen. 2008. Public Provisioning for Elementary Education in India. 1. vydanie. New Delhi : SAGE Publications India, 2008. 462 s. ISBN 978-81-321-0028-7.
- [5] JOHNES, Geraint; JOHNES, Jill. 2007. International Handbook on the Economics of Education. 2007. 2. vydanie. Northampton : Edward Elgard Publishing, 2007. 872 s. ISBN 1-84376-119-X.
- [6] KUMARI, Balusu Veena. 2009. Operation Blackboard. New Delhi : A P H Publishing, 2009. 127 s. ISBN 978-81-313-0482-2.
- [7] LYSÁK, Ladislav; GREŠŠ, Martin; ŠČEPÁN, Michal. 2012. Medzinárodné organizácie. 1. vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 286 s. ISBN 978-90-225-3392-8.
- [8] MAJUMDAR, Manabi; MOOIJ, Jos. 2012. Education and Inequality in India: A Classroom View. 2. vydanie. New York : Routledge, 2012. 206 s. ISBN 978-04-154-9534-9.
- [9] SHAH, Shailesh. 2009. India Business Yearbook 2009. 4. vydanie. New Delhi : Vikas Publishing House, 2009. 489 s. ISBN 978-81-259-3086-0.
- [10] SLOMANSON, William R.. 2011. Fundamental Perspectives on International Law. 5.vydanie. Boston : Wadsworth, 2011. 792 s. ISBN-10: 0-495-79719-7.

Internetové zdroje:

- [1] ANNAN, K.: We the peoples: the Role of the United Nations in the 21st century. [cit. 2013-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.unmillenniumproject.org/documents/wethepeople.pdf>>
- [2] UNITED NATIONS : Resolution adopted by the General Assembly - 55/2 United Nations Millenium Declaration. [cit. 2013-11-11]. Dostupné na internete: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/GAResolutions/55_2/a_res55_2e.pdf>
- [3] UNITED NATIONS: General Assembly: Road map towards the implementation of the United Nations Millennium Declaration. [cit. 2013-11-12]. Dostupné na internete: <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/SGReports/56_326/a_56_326e.pdf>
- [4] MULLER, J.: From Jomtien to Dakar; Meeting Basic Learning Needs – of Whom?. [cit. 2013-11-12]. Dostupné na internete: <http://www.iiz-dvv.de/index.php?article_id=502&clang=1>
- [5] UNESCO.: ISCED 1997 - International Standard Classification of Education. 2006. s.22. [cit. 2013-11-18]. Dostupné na internete: <<http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf>>
- [6] PSACHAROPOULOS, G.; Patrinos, H. A.: Returns to Investment in Education: A Further Update. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1170954447788/3430000-1273248341332/20100426_16.pdf>
- [7] HORVÁTHOVÁ, V.: Analýza makroekonomickej návratnosti investícií do vzdelania. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: <<http://www.iam.fmph.uniba.sk/studium/efm/diplomovky/2013/horvathova/diplomovka.pdf>>
- [8] HANUSHEK, E.A.; KIMKO, D.: Schooling, Labor-Force Quality, and the Growth of Nations. [cit. 2013-11-22]. Dostupné na internete: <<http://econ2.econ.iastate.edu/classes/econ520/huffman/documents/SchoolingLaborForceQualityandtheGrowthofNations.pdf>>
- [9] BARRO, R.J.: Determinants of democracy. [cit. 2013-11-25]. Dostupné na internete: <http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3451297/Barro_DeterminantsDemocracy.pdf?sequence=2>

- [10] BARRO, R.J., LEE, J.W.: A New Data Set Of Educational Attainment In The World, 1950–2010. [cit.2013-12-09]. Dostupné na internete: <[http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL\(2010\)_MF1599_v1.2.xls](http://www.barrolee.com/data/BL_v1.2/BL(2010)_MF1599_v1.2.xls)>
- [11] OECD, Statistics Canada: Literacy in the Information Age. [cit.2013-12-12]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529765.pdf>>
- [12] BIRDSALL, N., O'CONNELL, L.: Putting Education to Work in Egypt. [cit.2013-12-16]. Dostupné na internete: <<http://www.cgdev.org/doc/expert%20pages/EgyptMar15.pdf>>
- [13] SMITH, L.C.; HADDAD L.: Explaining Child Malnutrition in Developing Countries, A Cross-Country Analysis. [cit.2013-12-17]. Dostupné na internete: <<http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/rr111.pdf>>
- [14] KAY, C.: Nigeria Has Highest Number of Children Out of School: UN. [cit.2014-01-17]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2014-06-15/nigeria-has-highest-number-of-children-out-of-school-un.html>>
- [15] ASIASSOCIETY: Pakistan: A political History. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <<http://asiasociety.org/gha-muhammad/pakistan-political-history>>
- [16] BBC: India-Pakistan: Troubled relations. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/in_depth/south_asia/2002/india_pakistan/timeline/1947.stm>
- [17] CIA: The World Factbook: Pakistan. [cit.2014-04-17]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>>
- [18] MAHZAR.DK: The islamic Republic of Pakistan. [cit.2014-04-18]. Dostupné na internete: <<http://mazhar.dk/pakistan/>>
- [19] Article 25A, Constitution of Pakistan. [cit.2014-04-19]. Dostupné na internete: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/part2.ch1.html>>
- [20] Constitution (Eighteenth Amendment) Act, 2010. [cit.2014-04-19]. Dostupné na internete: <<http://www.pakistani.org/pakistan/constitution/amendments/18amendment.html>>
- [21] NATIONAL EDUCATION MANAGEMENT INFORMATION SYSTEM: Pakistan Education Statistics 2011-12. [cit.2014-04-04]. Dostupné na internete: <http://unesco.org.pk/education/documents/2013/pslm/Pakistan_Education_Statistics.pdf>

- [22] ANDRABI, T.R.; DAS, J.; KHWAJA, A.I.: Education Policy in Pakistan: A Framework for Reform. [cit.2014-27-03]. Dostupné na internete: <http://www.hks.harvard.edu/fs/akhwaja/papers/Education_Policy_in_Pakistan_12-12-2010_.pdf>
- [23] PAKISTAN BUREAU OF STATISTICS : Pakistan Social And Living Standards Measurement Survey. Dostupné na internete: <<http://www.pbs.gov.pk/node/856>>
- [24] MAHMOOD, J.: Floods devastate 1,800 schools, displace 0.25m students in Sindh. [cit.2014-23-05]. Dostupné na internete: <http://centralasiaonline.com/en_GB/articles/caii/features/pakistan/2010/08/2/feature-01>
- [25] MINISTRY OF PLANNING, DEVELOPMENT AND REFORM: Pakistan Millennium Development Goals Report 2013. [cit.2014-24-05]. Dostupné na internete: <<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Pakistan%20MDGs%20Report%202013.pdf>>
- [26] MINISTRY OF FINANCE, GOVERNMENT OF PAKISTAN: Pakistan Economic Survey, Economic and Social Indicators. [cit.2014-24-05]. Dostupné na internete: <http://finance.gov.pk/survey/chapters_14/Economic_Indicators.pdf>
- [27] WORLD POPULATION REVIEW: India Population 2014. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://worldpopulationreview.com/countries/india-population/>>
- [28] CIA: The World Factbook - India. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>>
- [29] WORLD BANK: GDP per capita. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>>
- [30] WORLD BANK: India. [cit.2014-16-03]. Dostupné na internete: <<http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/IND>>
- [31] NORRIC.ORG: Report on The System of Education in India. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://norric.org/files/education-systems/India-2006.pdf>>
- [32] The Constitution (Eighty-Sixth Amendment) Act, 2002. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://indiacode.nic.in/coiweb/amend/amend86.htm>>

- [33] GLOBAL ENVISION: Private education in India can benefit poor people. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.globalenvision.org/library/8/767>>
- [34] NATIONAL UNIVERSITY OF EDUCATIONAL PLANNING AND ADMINISTRATION: Elementary Education in India, Progress towards UEE 2013-14. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.dise.in/Downloads/Publications/Publication201314/FlashBook2013-14.pdf>>
- [35] EDUCATION POLICY AND DATA CENTER: India. [cit.2014-20-04]. Dostupné na internete: <<http://www.epdc.org/country/india>>
- [36] National Policy on Education, 1968. [cit.2014-19-02] Dostupné na internete: <http://www.indg.in/primary-education/policiesandschemes/national_policy_on_education_1968.pdf>
- [37] GOVERNMENT OF INDIA: National Policy on Education (as modified in 1992). [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/NPE86-mod92.pdf>
- [38] GOVERNMENT OF INDIA: Office of the Registrar General & Census Commissioner - 2011 Primary Census Abstract. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://www.censusindia.gov.in/2011census/hlo/pca/pca_pdf/PCA-CRC-0000.pdf>
- [39] MINISTRY OF TRIBAL AFFAIRS, GOVERNMENT OF INDIA: Statistical Profile of Scheduled Tribes in India. [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <<http://tribal.nic.in/WriteReadData/CMS/Documents/201211291056450078125File1386.pdf>>
- [40] NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING: National Policy on Education, 1986 (modified in 1992). [cit.2014-19-02]. Dostupné na internete: <http://www.ncert.nic.in/oth_anoun/npe86.pdf>
- [41] UNESCO: World Education Forum 2000. [cit.2014-21-02]. Dostupné na internete: <<http://www.unesco.org/education/wef/en-conf/dakframeng.shtm>>
- [42] CHIN, A.: Can Redistributing Teachers Across Schools Raise Educational Attainment? Evidence from Operation Blackboard in India. [cit.2014-19-02] Dostupné na internete: <http://www.uh.edu/~achin/research/chin_india_OB.pdf>

- [43] INDIA.GOV.IN : Sarva Shiksha Abhiyan... Education For All. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://www.archive.india.gov.in/spotlight/spotlight_archive.php?id=31>
- [44] NATH, A.: India's Progress Toward Achieving the Millennium Development Goals.[cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3180952/>>
- [45] INDIA.GOV.IN: Midday Meal Scheme. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete:<<http://www.archive.india.gov.in/sectors/education/index.php?id=7>>
- [46] DEPARTMENT OF SCHOOL EDUCATION & LITERACY: Mid-Day Scheme. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://mhrd.gov.in/middaymeal> >
- [47] JOURNAL OF MEDICAL SOCIETY: The Mid Day Meal scheme. [cit.2014-26-06]. Dostupné na internete: <<http://www.jmedsoc.org/text.asp?2014/28/1/38/135226>>
- [48] MILLENNIUM DEVELOPMENT GOALS INDICATORS: India. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>>
- [49] NATIONAL UNIVERSITY OF EDUCATIONAL PLANNING AND ADMINISTRATION: Elementary Education in India, Progress towards UEE 2011-12. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%202011-12/Flash%202011-12.pdf>>
- [50] BORAH, H.: Tools of National MDG monitoring in India. [cit.2014-22-04]. Dostupné na internete: <http://unstats.un.org/unsd/mdg/Resources/Attach/Capacity/manila/Presentations/S1_P2_2_India.ppt>
- [51] NATIONAL SAMPLE SURVEY OFFICE, NATIONAL STATISTICAL ORGANISATION: Education in India: 2007-08. Participation and Expenditure. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://mospi.nic.in/Mospi_New/upload/532_final.pdf>
- [52] SOCIAL STATISTICS DIVISION, MINISTRY OF STATISTICS AND PROGRAMME IMPLEMENTATION: Millennium Development Goals India Country Report 2014. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <http://mospi.nic.in/Mospi_New/upload/mdg_2014_28jan14.pdf>
- [53] THE WORLD BANK: Data: Population growth (annual %).[cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW> >

- [54] NATIONAL UNIVERSITY OF EDUCATIONAL PLANNING AND ADMINISTRATION: Elementary Education in India, Progress towards UEE 2008-09. [cit.2014-23-04]. Dostupné na internete: <<http://dise.in/Downloads/Publications/Publications%20200809/Flash%20Statistics%202008-09.pdf>>
- [55] CHAKRABARTI, S.: India's Approach To Mdg Data Gaps. [cit.2014-24-04]. Dostupné na internete: <<http://www.nscb.gov.ph/events/mdg/papers/october%202/session%204/India's%20Approachto%20MDGgaps.doc>>
- [56] MINISTRY OF STATISTICS AND PROGRAMME IMPLEMENTATION: Millennium Development Goals India Country Report2011.[cit.2014-24-04].Dostupné na internete: <http://www.undp.org/content/dam/undp/library/MDG/english/MDG%20Country%20Reports/India/MDG_India_2011.pdf>
- [57] WORLD BANK: Engendering development. [cit.2013-12-12]. Dostupné na internete: <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2001/03/01/000094946_01020805393496/Rendered/PDF/multi_page.pdf>
- [58] INDICATORS FOR MONITORING THE MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS: Net enrolment ratio in primary education. . [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-1-Net-enrolment-ratio-in-primary-education.ashx>>
- [59] INDICATORS FOR MONITORING THE MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS: Proportion of pupils starting grade 1 who reach last grade of primary. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-2-Proportion-of-pupils-starting-grade-1-who-reach-last-grade-of-primary.ashx>>
- [60] INDICATORS FOR MONITORING THE MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS: Literacy rate of 15-24 year olds, women and men. [cit. 2013-11-10]. Dostupné na internete: <<http://mdgs.un.org/unsd/mi/wiki/2-3-Literacy-rate-of-15-24-year-olds-women-and-men.ashx>>
- [61] MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS INDICATORS: Official list of MDG indicators. [cit.2013-11-12]. Dostupné na internete: <<http://millenniumindicators.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>>

[62] UN.org: Pakistan and commitments on education. [cit.2014-19-04].Dostupné na internete: <http://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf/2011_amr_pakistan_june_2011.pdf>